

Досвід
країн-кандидатів на членство в ЄС
та України щодо інституційної спроможності
та реалізації державної політики
європейської інтеграції

ЗМІСТ

Перелікумовних скорочень	3
Нормативно-правові акти, які регулюють набуття статусу кандидата на членство в ЄС	5
Опис процедури вступу до ЄС	7
Критерії, які необхідно виконати для вступу до ЄС	10
Країни-кандидати на членство в ЄС	14
Процес інтеграції Албанії до ЄС	14
Процес інтеграції Північної Македонії до ЄС	20
Процес інтеграції Чорногорії до ЄС	26
Процес інтеграції Сербії до ЄС	32
Процес інтеграції Туреччини до ЄС	37
Шлях України до отримання статусу кандидата на членство в ЄС	45

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДЕС	Договір про Європейський Союз
ЕК	Європейська Комісія
ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗМІ	Засоби масової інформації
ОКМС	Об'єднаний комітет Митного союзу
СЕФТА	Центральноєвропейська угода про вільну торгівлю
IGC	Інструмент передвступної підтримки
ІРА	Договір про Європейський Союз
OSCE	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
OSCE/ODIHR	Бюро з демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі
RTCG	Чорногорська телекомпанія
TEN-E	Транс'європейська енергетична мережа
TEN-T	Транс'європейська транспортна мережа
WCEI	Робочий комітет з питань європейської інтеграції Уряду Північної Македонії

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані ще у грудні 1991 року, коли ЄС офіційно визнав незалежність України. Політика України щодо розбудови відносин з ЄС впроваджується на основі Закону України від 01 липня 2010 року “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”, в якому закріплено, що однією з основних засад зовнішньої політики є інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС.

Перспектива членства в ЄС – стратегічний вибір України. І останні 15 років цей вибір залишається незмінним. Європейський вибір нашої держави постійно відкриває нові перспективи співробітництва з європейськими країнами, надає можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин.

24 лютого 2022 року Росія розпочала масштабну війну проти України і питання набуття членства в ЄС стало особливо актуальним. 28 лютого 2022 року Президент України В. Зеленський підписав заяву на членство України у ЄС. Крім того, Глава держави спільно з Головою Верховної Ради України Р. Стефанчуком та Прем’єр-Міністром України Д. Шмигалем підписали Спільну заяву у якій йдеться про те, що Україна поважає цінності, закріплені у статті 2 Договору про ЄС, і має честь подати заяву на членство відповідно до статті 49 цього Договору.

Україна проситиме розглянути заяву за спеціальною процедурою, тобто невідкладно почати формальний процес, що приведе до надання нашій державі статусу кандидата на членство.

Документи адресовані Еммануелю Макрону, Президентові Франції, яка головує у Раді ЄС; Шарлю Мішелю, Президентові Європейської ради; Урсулі фон дер Ляєн, Президенту ЄК та Роберті Мецолі, Президенту Європейського Парламенту¹.

Нині рівень і політичної, і суспільної підтримки України у всіх державах ЄС – безпрецедентно високий. Протягом останніх місяців країни-члени ЄС активно підтримують та надають Україні скоординовану політичну, фінансову, матеріальну та гуманітарну підтримку.

¹ Володимир Зеленський підписав заяву на членство України у Європейському Союзі [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pidpisav-zayavku-na-chlenstvo-ukrayini-u-73249>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ НАБУТТЯ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО В ЄС

Можливість прийняття певної країни до складу Європейських Співтовариств передбачена у **ст. 49 Договору про Європейський Союз**. Теоретично кожна країна може подати заявку на вступ до ЄС. Однак кандидат повинен виконати для цього низку вимог.

Так, передумови вступу до ЄС знаходять своє відображення у **ст. 40 ДЄС**. Відповідно до її положень будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, закріплені в **ст. 2 ДЄС** та є відданою їх розповсюдженню, може подати заявку на членство в ЄС. Відповідно до ст. 2 ДЄС Союз ґрунтується на таких цінностях, як повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та повага до прав людини, включаючи права осіб, які належать до меншин.

Інші вимоги до держав, які воліють приєднатися до ЄС, знаходять своє відображення у так званих **Копенгагенських критеріях**. Критерії, яким мають відповідати країни-кандидати на вступ до ЄС, були схвалені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені у червні 1993 року і включають у себе:

- стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин (політичні критерії);
- наявність дієвої ринкової економіки і здатність витримувати конкурентний тиск і дію ринкових сил у межах ЄС (економічні критерії);
- здатність узяти на себе зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, включаючи суворе дотримання цілей політичного, економічного, валютного союзу (інші критерії);
- спроможність ЄС абсорбувати нових членів, одночасно підтримуючи динаміку європейської інтеграції, що є важливим фактором спільного інтересу як Союзу, так і держав-кандидатів. Іноді цей критерій називають “незалежним”, оскільки його суть – забезпечення того, щоб вступ нових країн не послабив європейську інтеграцію.

Щодо першого, політичного критерію, то членство в ЄС під кутом зору політичних стандартів вимагає від країни-кандидата стабільності інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу і захист національних меншин. **Статтею 6 ДЄС** закріплено, що “ЄС базується на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини і основних свобод та верховенства права”.

Копенгагенська Європейська Рада дійшла висновку, що країни-кандидати мають бути здатними взяти на себе зобов'язання членства в ЄС у контексті відповідності цілям Договору про ЄС, включаючи політичний, економічний і валютний союз.

“**Acquis вступу**” – невід’ємна частина копенгагенських критеріїв, зокрема останнього, який зобов’язує держави-кандидати “виконувати обов’язки, що випливають із членства, в тому числі дотримання цілей політичного, економічного та монетарного союзу”.

У рішенні Мадридського саміту ЄС (грудень 1995 року, Іспанія) підкреслювалося,

що критерії членства також вимагають обов'язкового створення державою-кандидатом умов для інтеграції шляхом пристосування національних адміністративних структур до європейських. Хоча транспонування законодавства Європейського Співтовариства в національне є важливим завданням, не менш важливою є й ефективна імплементація законодавства за участю відповідних адміністративних та судових структур. Це є необхідною умовою для взаємних зобов'язань, які випливають із членства в ЄС.

Правова основа отримання членства в ЄС відображена в трьох джерелах:

- Договір про ЄС (Маастрихтський договір);
- Декларація Європейської Ради в Копенгагені (Копенгагенські критерії);
- Рамкові угоди для переговорів з особливими умовами для кожної держави-кандидата.

ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ

1. Маастрихтський договір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/mLUm8D1>

2. Копенгагенські критерії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/eLU1yLm>

ОПИС ПРОЦЕДУРИ ВСТУПУ ДО ЄС

Можна виокремити п'ять основних етапів процесу вступу до ЄС:

А) Консультативний етап – триває перед поданням країною заяви про вступ.

Практика свідчить, що на цьому етапі країни-претенденти на вступ уклали один з трьох типів асоціативних угод:

- *Європейську угоду (European Agreement)*. У 90-х роках такі угоди було укладено з десятьма колишніми соціалістичними країнами Центральної та Східної Європи: Польщею (1991 рік), Угорщиною (1991 рік), Румунією (1993 рік), Болгарією (1993 рік), Чехією (1993 рік), Словаччиною (1993 рік), Естонією (1995 рік), Литвою (1995 рік), Латвією (1995 рік), Словенією (1996 рік);
- *Угоду про асоціацію (Association Agreement)*. Такі угоди були укладені з Туреччиною у 1963 році, Мальтою у 1970 році та Кіпром у 1972 році;
- *Угоду про стабілізацію і асоціацію (Stabilization and Association Agreement)*. Такі угоди були підписані з балканськими країнами (крім Словенії, з якою підписано Європейську Угоду).

Консультативний етап завершується поданням країною-претендентом заяви про вступ до ЄС.

Б) Оціночний етап – триває між поданням країною заяви про вступ та початком переговорів про вступ. На цьому етапі країни намагаються якнайбільше виконати критеріїв членства в ЄС. Держава офіційно стає країною-кандидатом на вступ до ЄС.

В) Переговорний етап – триває від початку і до завершення переговорів про вступ.

У процесі переговорів про вступ визначаються умови, на яких кожен кандидат може приєднатися до ЄС та терміни прийняття, імплементації і правового впровадження *acquis communautaire* ("спільного доробку ЄС"). В окремих випадках можливе врахування перехідних заходів, але вони мають бути чітко визначеними за змістом і тривалістю.

Кожна країна-кандидат діє за окремим графіком і може бути прийнята до ЄС настільки швидко, наскільки швидко вона досягне відповідності критеріям вступу та членським зобов'язанням.

Переговори відбуваються у формі серії двосторонніх конференцій між країнами-членами та кожною з країн-кандидатів за кожним із 31 розділів *acquis communautaire*. Серед цих розділів – конкурентна політика, транспортна політика, енергетика, податкова політика, митний союз, сільське господарство, юстиція і внутрішні справи, фінансова сфера, регіональна політика, бюджетні асигнування тощо.

Загальний успіх у переговорному процесі оцінюється кількістю розділів, за якими переговори є цілком завершеними.

Результати переговорів включаються до проекту угоди про вступ країни-кандидата до Європейського Союзу.

Г) Ратифікаційний етап – триває між підписанням угоди про вступ та її ратифікацією.

Перед підписанням угода про вступ має бути подана до Європейської Ради для схва-

лення та до Європейського Парламенту - для надання згоди.

Після підписання угода про вступ подається до країн-членів ЄС і країн-кандидатів для ратифікації та прийняття країнами-кандидатами рішення про вступ, у разі потреби – через процедуру референдуму.

Саме тому успішний хід переговорів, і навіть їх завершення, не є гарантією вступу країни до ЄС. Так, наприклад, Норвегія, Уряд якої двічі (у 1972 та 1994 роках) успішно провів переговори й навіть підписав Угоду про вступ, так і не стала членом ЄС, оскільки противники вступу до ЄС двічі змогли з невеликою перевагою виграти референдум. У 1972 році в референдумі взяли участь 78% населення, з яких 53,5% проголосували проти вступу до ЄС і 46,5% - за вступ. У 1994 році противники членства в ЄС знову перемогли, набравши 52,3% голосів. За вступ висловились лише 47,7% тих, хто прийшов на референдум.

Швейцарія теж подавала заяву про вступ, але процес так і не було завершено, оскільки на референдумі у грудні 1992 року швейцарці висловились проти ратифікації Угоди про Європейську економічну зону.

Д) Імплементацийний етап – започатковується після виконання усіх ратифікаційних процедур та набуття угодою чинності. Лише після цього країна стає повноправним членом ЄС.

Деякі фахівці до попереднього етапу вступу до ЄС зараховують і участь країни-претендента у Європейській Конференції.

Європейська Конференція – це багатостороння структура, в рамках якої держави-члени ЄС та країни-кандидати обговорюють нагальні питання співробітництва у сфері зовнішньої політики та безпеки, юстиції та внутрішніх справ (вперше зібралась 12 березня 1998 року в Лондоні).

Однак, на переконання інших фахівців, засідання Європейської Конференції у самому ЄС завжди розглядалися як певні символічні заходи, участь в яких не членів ЄС завжди носила характер почесної присутності. Збереження цього формату зустрічей неодноразово ставилося під сумнів. Але Європейська Конференція не припиняла свого існування саме для того, щоб демонструвати згуртованість Європи довкола ЄС.

16-17 квітня 2003 року Україна взяла участь у роботі Європейської Конференції в Афінах як повноправний учасник. Однак цей факт ніким не був розцінений як початковий етап вступу України до ЄС.

Кожен інституційний орган ЄС має свої чітко визначені повноваження у справі прийняття нових членів до ЄС. З точки зору послідовності дій та реалізації повноважень окремих інституцій ЄС (Ради, Комісії та Парламенту) можна виокремити наступні **дванадцять кроків**:

1. *Європейська держава подає заяву про вступ до ЄС Європейській Раді;*
2. *Європейська Рада звертається до ЄК з проханням підготувати “Думку” (“Opinion” / “Avis”);*
3. *ЄК представляє “Оцінку” Європейській Раді;*
4. *Європейська Рада одностайно приймає рішення розпочати переговори про вступ з державою-кандидатом;*

5. *ЄК пропонує, а Європейська Рада одногосно затверджує основні складові та принципи позиції ЄС на переговорах з державою-кандидатом;*
6. *Рада (Міністрів) ЄС проводить переговори з державою-кандидатом;*
7. *Проект Договору про вступ узгоджується між ЄС та державою-кандидатом;*
8. *Проект Договору про вступ направляється до Європейської Ради та Європейського Парламенту;*
9. *Європейський Парламент схвалює Договір про вступ більшістю голосів;*
10. *Європейська Рада одногосно затверджує Договір про вступ;*
11. *Держави-члени та держава-кандидат офіційно підписують Договір про вступ;*
12. *Держави-члени та держава-кандидат ратифікують Договір про вступ згідно зі своїми конституційними нормами.*

Держава-кандидат стає членом ЄС.

ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ

КРИТЕРІЇ, ЯКІ НЕОБХІДНО ВИКОНАТИ ДЛЯ ВСТУПУ ДО ЄС¹²

Умови вступу до ЄС були визначені на засіданні Європейської Ради у Копенгагені 21-22 червня 1993 року: “Асоційовані держави Центральної та Східної Європи, які висловили таке прагнення, можуть стати членами ЄС. Вступ відбудеться як тільки асоційована держава зможе взяти на себе обов’язки членства, задовольнивши необхідні політичні та економічні вимоги”.

Ці вимоги отримали назву **Копенгагенських критеріїв**:

- **перший** - “стабільність інститутів, що є гарантами демократії, верховенства права, прав людини і поваги та захисту прав меншин” (політичний критерій);
- **другий** - “існування діючої ринкової економіки, а також спроможність впоратися з конкурентним тиском та ринковими силами в межах ЄС” (економічний критерій);
- **третій** - “здатність взяти на себе обов’язки членства, включно з дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу” (критерій членства);
- **четвертий** - “спроможність ЄС абсорбувати нових членів, одночасно підтримуючи динаміку європейської інтеграції, є важливим фактором спільного інтересу як Союзу, так і держав-кандидатів”. Іноді цей критерій називають незалежним”, оскільки його суть – забезпечення того, щоб вступ нових країн не послабив європейську інтеграцію.

Кожен з цих чотирьох критеріїв містить низку субкритеріїв.

Так, **політичний критерій** містить наступні складові:

- забезпечення свободи парламентських та президентських виборів і виборів до місцевих органів влади;
- створення та розширення діяльності демократичних інституцій, неурядових організацій, незалежних засобів масової інформації;
- прийняття законодавства, що надійно захищає права меншин, створення відповідних установ;
- посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією;
- вирішення питань правового забезпечення та посилення спроможності боротьби з відмиванням коштів;
- створення надійно діючих інститутів у сфері юстиції та внутрішніх справ, гарантії незалежності судової влади, покращення функціонування судів;
- захист особистих прав і свобод людини.

У рішеннях Люксембурзької Ради (12-13 грудня 1997 року) зазначалося, що **“дотримання Копенгагенського політичного критерію є передумовою для початку переговорів про асоціацію”**.

Дві складові **економічного критерію** також мають низку підкритеріїв.

“Існування ринкової економіки” (ця складова економічного критерію має бути

1. Conditions for membership [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/conditions-membership_en

2. How Countries Become New EU Members: Rules, Criteria & Procedures Explained - SchengenVisaInfo.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schengenvisa.com/news/how-countries-become-new-eu-members-rules-criteria-procedures-explained/>

задоволена перед початком переговорів) оцінюється на основі аналізу наступних факторів:

- рівновага між попитом та пропозицією зумовлена вільною грою ринкових сил;
- лібералізація цін і торгівлі;
- відсутність значних перешкод для виходу на ринок (створення нових підприємств) та виходу з ринку (банкрутство);
- наявність правової бази, включаючи регулювання права власності;
- виконання законів і контрактів;
- досягнення макроекономічної стабільності, включаючи стабілізацію рівня цін та стабільність державних фінансів і зовнішнього сальдо;
- наявність широкого консенсусу щодо основ економічної політики;
- достатня розвиненість фінансового сектору для спрямування накопичених коштів на інвестування виробництва.

“Спроможність впоратися з конкурентним тиском та дією ринкових сил в межах ЄС” (ця складова економічного критерію має бути задоволена у середньостроковій перспективі – 5 років) оцінюється на основі аналізу наступних факторів:

- наявність діючої ринкової економіки з рівнем макроекономічної стабільності достатнім для того, щоб економічні суб'єкти приймали рішення в умовах стабільного і передбачуваного клімату;
- достатня кількість, і за належну ціну, людських і матеріальних ресурсів, включаючи інфраструктуру (енергопостачання, телекомунікації, транспорт та ін.), освіту і дослідження та перспективу діяльності в цій сфері;
- ступінь впливу політики Уряду і законодавства на конкурентоспроможність через торговельну політику, політику конкуренції, державну допомогу, підтримку малих та середніх підприємств та ін.;
- рівень і темпи торговельної інтеграції країни з ЄС перед розширенням (мається на увазі як обсяг, так і структура торгівлі з країнами-членами);
- достатня частка малих фірм у структурі економіки, оскільки малі фірми, як правило, отримують більшу вигоду від спрощеного доступу на ринок, й оскільки домінування великих фірм може означати більшу інертність у пристосуванні до умов ринку.

Третій критерій – **“критерій членства”** є, як свідчать переговори країн-кандидатів, найважчим для виконання. При проведенні переговорів про набуття членства в ЄС конкретизовано 31 критерій членства. Кожен з них відповідає одному з 31 розділу ***acquis communautaire*** (**“спільного доробку ЄС”**):

- 1) Вільне переміщення товарів;
- 2) Вільне переміщення робочої сили;
- 3) Свобода у наданні послуг;
- 4) Вільне переміщення капіталів;
- 5) Законодавство про підприємства;
- 6) Конкурентна політика;
- 7) Сільське господарство;

- 8) Рибне господарство;
- 9) Транспортна політика;
- 10) Податкова політика;
- 11) Економічний та Монетарний Союз;
- 12) Статистика;
- 13) Соціальна політика та зайнятість;
- 14) Енергетика;
- 15) Промислова політика;
- 16) Мали та середні підприємства;
- 17) Наука та дослідницька діяльність;
- 18) Освіта та навчання;
- 19) Телекомунікації;
- 20) Політика у галузі культури та аудіовізуальному секторі;
- 21) Регіональна політика;
- 22) Екологія;
- 23) Захист прав споживачів та охорони здоров'я;
- 24) Юстиція та внутрішні справи;
- 25) Митний союз;
- 26) Зовнішні зносини;
- 27) Спільна зовнішня політика та політика безпеки;
- 28) Зовнішня торгівля;
- 29) Бюджет та фінансовий контроль;
- 30) Охорона прав інтелектуальної власності;
- 31) Відповідність стандартів промислової продукції.

ЄС використовує комплексні процедури затвердження, які забезпечують прийняття нових членів лише тоді, коли останні зможуть продемонструвати, що матимуть змогу повноцінно виконувати свою роль як члени, а саме:

- дотримання всіх стандартів і правил ЄС;
- наявність згоди інституцій ЄС та країн-членів ЄС;
- наявність згоди своїх громадян – виражена шляхом схвалення в національних парламентах або на референдумі.

ЄС твердо дотримується стабілізації та розвитку Південно-Східної Європи. Стратегія ЄС – наблизити країни регіону до перспективи європейської інтеграції.

Процес стабілізації та асоціації дає сильніші стимули для країн, але також ставить перед ними більш вимогливі політичні та економічні умови. Особливо наголошується на необхідності регіонального співробітництва. Для того, щоб розвивати тісніші стосунки з ЄС країни повинні будуть пристосувати свій політичний, економічний та інституційний розвиток до цінностей і моделей, що лежать в основі ЄС: демократії, поваги до прав людини та ринкової економіки. ЄС підтримуватиме та допомагатиме їм у запровадженні реформ, необхідних для прогресу в цих сферах.

Процес стабілізації та асоціації, у відповідних випадках, включає:

- угоди про стабілізацію та асоціацію: новий вид договірних відносин, запропонований ЄС – в обмін на дотримання відповідних умов відповідним країнам. Це являє собою новий вимір у відносинах з країнами, відкриваючи вперше чітку перспективу інтеграції до структур ЄС;
- автономні торговельні заходи та інші економічні та торговельні відносини;
- економічну та фінансову допомогу, бюджетну допомогу та підтримку платіжного балансу;
- сприяння демократизації та громадянському суспільству;
- гуманітарну допомогу біженцям, репатріантам та іншим особам;
- співпрацю у сфері юстиції та внутрішніх справ;
- розвиток політичного діалогу.

ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ

КРАЇНИ-КАНДИДАТИ НА ЧЛЕНСТВО В ЄС

Наразі є **п'ять країн-кандидатів на членство в ЄС**: Албанія, Північна Македонія, Чорногорія, Сербія та Туреччина. З-поміж п'яти країн-кандидатів переговори з Туреччиною розпочалися раніше інших країн – у 2005 році. Проте переговори призупинені з 2018 року через погіршення принципів верховенства права та демократії в Туреччині. Переговори з Сербією розпочалися у 2014 році, але наразі відкрито лише 16 з 35 глав. Це означає, що в Сербії попереду ще довгий шлях, перш ніж вона зможе потенційно приєднатися до ЄС. Більше того, переговори з Албанією та Північною Македонією ще навіть не почалися. Переговори з Чорногорією розпочалися у 2012 році, і станом на 2020 рік для переговорів було відкрито 32 з 35 глав. Таким чином, більшість розділів уже відкрито, а деякі тимчасово закриті.

Процес інтеграції Албанії до ЄС¹

Албанія разом з іншими країнами Західних Балкан була визначена як потенційний кандидат на членство в ЄС під час саміту Європейської ради в Салоніках у червні 2003 року.

У 2009 році Албанія подала офіційну заявку на членство в ЄС. У своєму Висновку щодо заявки Албанії (2010 рік) ЄК дійшла згоди, що до офіційного відкриття переговорів про приєднання Албанії все ще потрібно було досягти необхідного рівня відповідності критеріям членства і, зокрема, виконати 12 ключових пріоритетів, визначених у Висновку.

У жовтні 2012 року ЄК рекомендувала надати Албанії статус кандидата в ЄС за умови завершення ключових заходів у сферах судової та адміністративної реформ та перегляду регламенту Парламенту.

У червні 2014 року Албанія отримала статус кандидата від ЄС.

Зусилля Албанії щодо приєднання до ЄС координуються **Міністерством у справах Європи та закордонних справ** (у 2017 році Міністерство європейської інтеграції було реорганізовано в Міністерство у справах Європи та закордонних справ). Місія Міністерства у справах Європи та закордонних справ полягає у технічному управлінні та координації діяльності процесу інтеграції Албанії до ЄС шляхом наближення законодавства, розробки інтеграційної політики, координації фінансової допомоги та інформування громадськості про цей процес. Хоча Міністерство у справах Європи та закордонних справ очолює та координує роботу інших галузевих міністерств щодо питань інтеграції до ЄС, воно також тісно співпрацює з Албанською дипломатичною місією в ЄС. Крім того, наразі координація з іншими профільними міністерствами здійснюється через спеціальні відділи з питань інтеграції в ЄС, які створені в усіх міністерствах.

На сьогодні державні структури, які займаються процесом європейської інтеграції

1. RELATIONS OF ALBANIA WITH THE EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://idmalbania.org/wp-content/uploads/2014/10/RELATIONS-OF-ALBANIA-WITH-THE-EU_-_JUNE-2008.pdf

ції, добре розвинені і повністю відображають етап, на якому країна вступила на шлях до ЄС. Також існують три урядові структури, які сприяють процесу інтеграції до ЄС. **Міжміністерський комітет з питань європейської та євроатлантичної інтеграції** відповідає за керівництво та моніторинг всього процесу інтеграції в Албанії, а на своїх періодичних засіданнях Комітет розглядає найважливіші питання процесу європейської інтеграції. Іншою важливою урядовою структурою є **Міжвідомча робоча група з нагляду та координації виконання зобов'язань**, взятих на себе в рамках Угоди про стабілізацію та асоціацію.

Ще одним важливим урядовим органом, залученим у процес європейської інтеграції, є **Група албанських перемовників**, яку очолює міністр у справах Європи та закордонних справ. Група включає високопоставлених представників профільних міністерств та інших центральних установ. Цей орган відповідає за координацію, моніторинг та реалізацію усіх галузевих заходів, пов'язаних з процесом стабілізації та асоціації.

На додаток до вищеповисаних (макрорівневих) структур, уряд Албанії також створив спеціалізовані **підрозділи європейської інтеграції** у всіх галузевих міністерствах, які виконують функції координаційних центрів з питань допомоги, звітності та моніторингу, пов'язаних з ЄС.

З 2008 року Албанія бере участь у науково-дослідних та інноваційних програмах ЄС. Річна діяльність Албанії у програмі Horizon 2020 стрімко зросла з 2014 року. Албанія досягла особливих успіхів у сфері досліджень охорони здоров'я. Країна активно займається створенням системи управління R&I для приведення її у відповідність до пріоритетів ERA. Різке збільшення участі в акціях COST вже є відчутним результатом цих зусиль. Постійна розробка Стратегії смарт спеціалізації ще більше зміцнить національну екосистему наукових досліджень та інновацій в Албанії.

Основні результати Звіту ЄК щодо процесу вступу Албанії до ЄС 2021 рік:²

- Що стосується **політичної сфери**, то загальні вибори відбулися 25 квітня 2021 року після міжпартійної угоди від 5 червня 2020 року, що призвело до широкомасштабної виборчої реформи відповідно до рекомендацій OSCE/ODIHR. Електронна ідентифікація виборців була запроваджена на 97% виборчих дільниць, а електронне голосування та електронний підрахунок були успішно впроваджені на 32 виборчих дільницях у Тирані. Що стосується реформ, орієнтованих на ЄС, парламент ухвалив ряд важливих законодавчих актів у таких галузях як: притулок, перепис населення та ефективність судової влади. Координацію всередині адміністрації необхідно покращити, зокрема щодо інтеграції до ЄС. Територіально-адміністративну реформу слід додатково консолідувати як частину ширшого порядку денного децентралізації.

- Албанія помірно підготовлена до реалізації реформи **державного управління**. Було досягнуто певного прогресу у розбудові спроможності профільних міністерств щодо впровадження оцінки впливу нормативно-правових актів, ухвалення рекомен-

1. Портал Комісії для результатів дослідницьких проєктів, що фінансуються ЄС (Албанія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cordis.europa.eu/search?q=contenttype%3D%27project%27%20AND%20relatedRegion%2FRegion%2Fcode%3D%27AL%27&p=1&num=10&rt=relevance:decreasing>

2. Key findings of the 2021 Report on Albania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5276

дацій для проведення консультацій з громадськістю, налагодження IT-систем для інтегрованого планування, підвищення рівня виконання Національного плану європейської інтеграції, збільшення кількості електронних послуг, а також завершення етапу тестування для автоматизації системи нарахування заробітної плати. Впровадження реформи державного управління на 2015-2022 роки та реформування державного фінансового управління на 2014-2022 роки триває, незважаючи на вплив пандемії.

- **Судова система** Албанії також помірно підготовлена. Албанія продовжує впроваджувати комплексну реформу правосуддя, що призвело до позитивного прогресу. Зокрема, наприкінці 2020 року вона досягла важливої віхи, коли було призначено трьох нових суддів Конституційного Суду. Маючи на посаді сім суддів, Конституційний Суд відновив необхідний кворум у мінімальній кількості шість членів для проведення пленарних засідань, таким чином маючи змогу повністю функціонувати. Прогрес також спостерігався у справах Верховного суду. Верховний суд відновив свій кворум у березні 2020 року. З підвищенням Вищою судовою радою шести нових суддів у березні та липні 2021 року він набрав дев'ять діючих суддів, що зробило раду повноцінним органом – умова для першої IGC, яка продовжує виконуватися. Тимчасове переоцінювання всіх суддів і прокурорів (процес перевірки) неухильно просувається, продовжуючи давати відчутні результати – умова для першої IGC, яка продовжує виконуватись.

- **Спеціалізована структура по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю** до складу якої входять **Управління спеціалізованої прокуратури та Національне бюро розслідувань** є оперативними – умова для першої IGC, яка продовжує виконуватися. У той час як бюджет на 2021 рік передбачає призначення 20 прокурорів, Управління спеціалізованої прокуратури досягло першого цільового показника – 15 прокурорів, включаючи головного спеціалізованого прокурора.

- Албанія має певний рівень підготовки у сфері **боротьби з корупцією**. Вона досягла прогресу в посиленні боротьби з корупцією – умова першої IGC, яка продовжує виконуватися. Спеціалізовані антикорупційні структури (Спеціалізована структура по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю і суди з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю) мають значно посилити загальну спроможність країни розслідувати та переслідувати корупцію.

- Албанія має певний рівень підготовки у сфері **боротьби з організованою злочинністю**. Вона досягла відчутних результатів у боротьбі з організованою злочинністю, в тому числі шляхом активізації співпраці з державами-членами ЄС та Європолом – умова для першої IGC, яка продовжує виконуватися. Протягом року країна продовжила виконання Плану дій Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей для підвищення ефективності у сфері протидії відмиванню грошей та пакету тимчасових превентивних заходів для підвищення спроможності протидіяти злочинним організаціям (Operation Force of Law). Ще більше активізувався обмін якісною інформацією та спільні поліцейські операції за участю міжнародних партнерів.

- Щодо **основоположних прав** - Албанія дотримується положень міжнародних документів з прав людини, а також ратифікувала більшість міжнародних конвенцій, пов'язаних із захистом основоположних прав.

- Щодо **гендерної рівності** – впровадження національної стратегії та плану дій на 2016-2020 роки гальмував постійний розрив фінансування. Нова стратегія щодо гендерної рівності на 2021-2030 роки була прийнята в червні 2021 року.

- Що стосується **міграції**, то законодавча база з питань міграції в основному узгоджена з acquis ЄС, але потребує оновлення відповідно до останніх подій. У лютому 2021 року Албанія прийняла новий закон про притулок. У 2020 році було прийнято стратегії з інтегрованого управління кордонами та щодо діаспори. Продовжується виконання національної міграційної стратегії та плану дій на 2019-2022 роки, забезпечуючи чіткі рамки для управління та координації міграційних потоків.

- Згідно з даними Євростату кількість громадян Албанії, які подають прохання про надання притулку в країнах-членах ЄС, у 2020 році зменшилася на 66% порівняно з 2019 роком з 20 415 до 6 935 заяв.

- Що стосується **економічної сфери**, Албанія досягла певного прогресу та помірно підготовлена щодо розвитку функціонуючої ринкової економіки. Внутрішнє блокування, пов'язане з пандемією, та обмеження в області міжнародних подорожей завдали значних збитків туристичному та виробничому секторам, але економіка почала відновлюватися у другій половині року. У межах обмеженого доступного простору фіскальної та монетарної політики Уряд і центральний банк вжили швидких і відповідних дій для підтримки бізнесу, домогосподарств та сектору охорони здоров'я. Це пом'якшило вплив на ринок праці та підтримало макроекономічну та фінансову стабільність.

- Албанія досягла певного прогресу та має певний рівень підготовки, щоб впоратися з **конкурентним тиском та ринковими силами** в ЄС. Албанія покращила енергетичну та транспортну інфраструктуру, використання цифрового зв'язку та якість освіти, але залишаються значні прогалини в порівнянні з регіональними та європейськими аналогами. Конкурентоспроможності Албанії перешкоджає відсутність підприємницького та технологічного ноу-хау, значний рівень неформальності, незадоволення інвестиційних потреб в людський та фізичний капітал, а також низькі витрати на дослідження та розробки.

- У сфері **державних закупівель**, де Албанія підготовлена помірно, країна досягла значного прогресу, зокрема ухваливши новий закон про державні закупівлі. Що стосується статистики до якої Албанія також помірно підготовлена, вона досягла певного прогресу у відповідності зі стандартами та швидшому опублікуванні та прийнятті Закону про перепис населення.

- Албанія помірно підготовлена у більшості сфер **внутрішнього ринку**, а саме: щодо вільного руху товарів, послуг та капіталу, політики конкуренції та фінансових послуг. Вона досягла певного прогресу, зокрема, прийнявши закон про обов'язкове страхування транспорту та у подальшому узгодженні банківського законодавства, але Комісія з державної допомоги повинна бути незалежною та мати достатньо ресурсів. Підготовка до захисту споживачів і здоров'я знаходиться на ранній стадії, оскільки країна не досягла прогресу в галузі охорони здоров'я, крім заходів щодо реагування на COVID-19. Албанія повинна впровадити підхід "Єдине здоров'я" та забезпечити, щоб кожен громадянин мав якісне медичне обслуговування. Цей кластер політики є ключовим для підготовки Албанії

до виконання вимог внутрішнього ринку ЄС і має велике значення для ранньої інтеграції та розвитку спільного регіонального ринку.

- Албанія досягла помірного рівня підготовки в багатьох сферах, пов'язаних з **конкурентоспроможністю та інклюзивним зростанням**, а саме: інформаційне суспільство та засоби масової інформації, оподаткування, економічна та монетарна політика, підприємницька та промислова політика, освіта та культура, а також митний союз.

- Албанія помірно підготовлена у більшості областей, пов'язаних із **Зеленим порядком денним та сталою комунікацією**, а саме: транс'європейські мережі, енергетика, а також навколишнє середовище та зміна клімату. Має певний рівень підготовки у сфері транспортної політики.

- Албанія має певний рівень підготовки в більшості сфер, пов'язаних з **ресурсами, сільським господарством та цілісністю**, а саме: сільське господарство та розвиток сільських територій, безпека харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика, рибальство, а також фінансові та бюджетні забезпечення.

- Албанія досягла хорошого рівня підготовки щодо **зовнішніх відносин, зовнішньої безпеки та оборони**. Що стосується розділу переговорів про зовнішні відносини, Албанія досягла позитивного прогресу, не лише шляхом прийняття та ратифікації додаткових протоколів до Центральноєвропейської угоди про вільну торгівлю та шляхом сертифікації перших уповноважених економічних операторів. Албанія працювала над розширенням зелених коридорів з державами-членами ЄС. Країна також здійснила політичні заходи щодо гуманітарної допомоги та допомоги в сфері розвитку. Країна успішно виконувала умови СЕФТА. Що стосується спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, вона продовжувала підтримувати повну відповідність усім зазначеним рішенням та деклараціям ЄС. Країна очолювала OSCE у 2020 році, демонструючи свою відданість багатосторонньому співробітництву. Албанія продовжувала брати участь у місіях та операціях ЄС з питань врегулювання криз.

Ключові дати в євроінтеграційному процесі Албанії:

Червень 2003 – Саміт ЄС-Західні Балкани в Салоніках підтверджує перспективу ЄС щодо Західних Балкан.

Червень 2006 – підписано Угоду про стабілізацію та асоціацію між ЄС та Албанією.

Квітень 2009 – Угода про стабілізацію та асоціацію між ЄС та Албанією набуває чинності. Албанія подає заявку на членство в ЄС.

Листопад 2010 – ЄК оприлюднила свій висновок щодо заявки Албанії на членство в ЄС, включаючи набір з 12 ключових пріоритетів, які мають бути виконані з огляду на відкриття переговорів про вступ.

Грудень 2010 – безвізовий режим для громадян Албанії в Шенгенську зону.

Червень 2014 – Європейська Рада надає Албанії статус країни-кандидата на членство в ЄС.

Лютий 2018 – ЄК ухвалила свою стратегію "Надійна перспектива розширення та

посилення взаємодії ЄС із Західними Балканами”.

Квітень 2018 – ЄК рекомендує Раді прийняти рішення про початок переговорів про вступ з Албанією у світлі досягнутого прогресу, збереження та поглиблення поточного імпульсу реформ.

Червень 2018 – Рада визначає шлях до початку переговорів про вступ із країною залежно від досягнутого прогресу.

Травень 2018 – Саміт ЄС-Західні Балкани підтверджує європейську перспективу регіону та визначає низку конкретних дій для зміцнення співпраці у сферах зв'язку, безпеки та верховенства права.

Травень 2019 – ЄК рекомендує розпочати переговори про вступ.

Лютий 2020 – переглянута методологія, представлена ЄК, для просування процесу розширення з більш сильним політичним керівництвом і більш надійним, передбачуваним і динамічним способом.

Березень 2020 – члени Європейської Ради схвалили рішення Ради з загальних питань про початок переговорів про вступ з Албанією.

Липень 2020 – презентація проєкту переговорної структури державам-членам.

Жовтень 2020 – ЄК пропонує економічний та інвестиційний план для підтримки та наближення Західних Балкан до ЄС.

Травень 2021 – ЄК інформує Раду, що Албанія виконала умову, яку необхідно виконати до проведення першої Міжурядової конференції з переговорів про вступ.

Жовтень 2021 – ЄК підтверджує, що Албанія продовжує виконувати умови для початку переговорів про вступ, і очікує на якнайшвидше проведення першої Міжурядової конференції.

Процес інтеграції Північної Македонії до ЄС

Північна Македонія разом з іншими партнерами із Західних Балкан була визначена як потенційний кандидат на членство в ЄС під час саміту Європейської ради в Салоніках у 2003 році. Її Угода про стабілізацію та асоціацію, перша в регіоні, діє з 2004 року. Північна Македонія подала заявку на вступ до ЄС у березні 2004 року, а в грудні 2005 року Рада вирішила надати країні статус кандидата.

3 жовтня 2009 року ЄК постійно рекомендувала розпочати переговори про вступ з Північною Македонією. У 2015 та 2016 роках рекомендація була зумовлена продовженням виконання Пржинської угоди та суттєвим прогресом у виконанні "Термінових пріоритетів реформи". У світлі досягнутого ЄК повторила свою беззастережну рекомендацію розпочати переговори про вступ у квітні 2018 року. У результаті досягнення значного прогресу та виконання умов, односторонньо встановлених Радою у червні 2018 року, ЄК рекомендувала в травні 2019 року відкрити переговори про вступ Північної Македонії до ЄС.

У березні 2020 року Рада із загальних питань вирішила розпочати з Північною Македонією переговори про вступ та схвалила Повідомлення ЄК щодо переглянутої методології "Посилення процесу вступу – надійна перспектива ЄС для Західних Балкан" від лютого 2020 року. Рішення було схвалено членами Європейської Ради.

У липні 2020 року державам-членам було представлено проєкт переговорної бази.

Для належної координації євроінтеграційних питань Уряд Північної Македонії створив інфраструктуру управління процесом європейської інтеграції до якої входять:¹

- **Секретаріат з питань європейського співробітництва Північної Македонії**, який відповідає за координацію роботи державної адміністрації, а також інших органів та інституцій, що займаються підготовкою до вступу держави у ЄС. Секретаріат разом з органами ЄС займається координацією питань у сферах адаптації законодавства та інструментів приєднання.

- Важливу складову інституційних зв'язків між сторонами є **Місія Північної Македонії у Брюсселі**². Вона відповідає за збір інформації, аналіз та відстеження усіх подій в інституціях ЄС. Роль Місії особливо важлива в період підготовки до переговорів. Місія дає змогу донести думку та позицію Уряду Північної Македонії з ключових питань, що стосуються процесу європейської інтеграції.

- **Комітет з євроатлантичної інтеграції** відіграє центральну роль у прийнятті рішень щодо політики країни в процесі європейської інтеграції. Його очолює прем'єр-міністр. До складу також входять віце-прем'єр-міністри, усі міністри Уряду, голова Національного банку Північної Македонії та президент Македонської академії наук і мистецтв.

- **Робочий комітет з питань європейської інтеграції Уряду Північної Македонії (WCEI)** – його очолюють віце-прем'єр-міністри, відповідальні за інтеграцію з ЄС, заступник – міністр економіки. Членами Комітету є секретарі всіх міністерств. Це оперативний міжміністерський орган, який встановлює методи та динаміку реалізації стратегічних рішень, політичних орієнтирів та пріоритетів Уряду, а також контролює виконання

1. Вступ Північної Македонії до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/hLlq5y4>

2. Сучасний стан та перспективи інтеграції республіки північна македонія до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eprints.oo.edu.ua/8263/1/7.pdf>

конкретних завдань.

Заступник Президента Уряду відповідає за європейську інтеграцію та є центром управління та координації оперативної частини інтеграційного процесу. Його підтримкою є Сектор європейської інтеграції.

Сектор з європейської інтеграції в Уряді Північної Македонії має завдання організувати, координувати та синхронізувати процес інтеграції до ЄС. Він складається з семи підрозділів, які відповідають за наближення національного законодавства до законодавства ЄС, переклад правових актів ЄС, інституційну розбудову, підтримку WCEI, координацію іноземної допомоги та інформування широкої громадськості щодо ЄС.

Департаменти/сектори/відділи з питань європейської інтеграції в міністерствах мають подібну структуру та компетенцію, що й сектор з європейської інтеграції в Уряді, будучи ключовою ланкою в інституційній інфраструктурі.

Іншими інституціями, які підтримують процес інтеграції до ЄС, є:

- Асамблея Республіки та її Комісія з європейських питань;
- Міністерство закордонних справ;
- Секретаріат з питань законодавства;
- Генеральний секретаріат Уряду;
- підкомітет WCEI зі зближення законодавства з робочими групами.

Північна Македонія бере участь у науково-дослідних та інноваційних програмах ЄС з 2007 року¹. Сильні сторони участі Північної Македонії в Horizon 2020 зосереджені у сферах енергетики та охорони здоров'я. Північна Македонія інвестує у створення технологічних парків і бізнес-акселераторів, що відображається у відносно великій кількості учасників інноваційного сегменту малого та середнього бізнесу в рамках програми Horizon 2020. Нова програма Північної Македонії для вищої освіти та наукових досліджень передбачає дії для посилення дослідницького потенціалу на рівні пріоритетів Європейського дослідницького простору. Ці зусилля доповнюються розробкою Стратегії смарт спеціалізації.

Основні результати Звіту ЄК щодо процесу вступу Північної Македонії до ЄС 2021 рік:

- **Політична сфера** – Північна Македонія продовжувала докладати зусилля щодо зміцнення демократії та верховенства права, в тому числі шляхом активізації існуючих стримувань і противаг, а також шляхом роз'яснювальної роботи з ключових політичних і законодавчих питань. Країна продемонструвала свою відданість досягненню ключових сфер, у тому числі через програму "Європа вдома" та "План дій 21" щодо боротьби з корупцією. 17 жовтня 2021 року відбувся перший тур місцевих виборів. OSCE/ODIHR розгорнуло Місію зі спостереження за виборами. Протягом звітного періоду було досягнуто обмеженого прогресу у виконанні рекомендацій OSCE/ODIHR та Венеціанської комісії. Всебічний перегляд виборчого законодавства та прийняття відповідних законів мають бути завершені вчасно та інклюзивно. Пропозиції щодо внутрішньої ре-

1. Портал Комісії для результатів дослідницьких проєктів, що фінансуються ЄС (Північна Македонія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cordis.europa.eu/search?q=contenttype%3D%27project%27%20AND%20relatedRegion%2Fregion%2Fcode%3D%27MK%27&p=1&num=10&sr=Relevance:decreasing>

2. Key findings of the 2021 Report on North Macedonia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5280

форми Парламенту, узгоджені під час третього раунду “Діалогу Жана Моне” на початку 2020 року, ще не втілені.

- **Організації громадянського суспільства** продовжували бути активними та відігравали важливу роль у процесі реформ. Потрібні подальші зусилля для забезпечення більш своєчасного, змістовного та прозорого процесу консультацій з громадянським суспільством.

- **Реформа сектору безпеки**, в результаті якої створені нові структури та розроблена нормативно-правова база, майже завершена. Країні необхідно посилити спроможність парламентського нагляду за розвідувальними службами.

- Північна Македонія помірно підготовлена до реформи **державного управління**. Було досягнуто певного прогресу у завершенні функціонального аудиту державного управління. Надано рекомендації щодо нової організації органів державного управління з питань удосконалення відповідальності. Вони мають бути включені у відповідне законодавство, яке потрібно прийняти та запровадити. Північна Македонія зараз переглядає законодавчу базу з управління людськими ресурсами шляхом перегляду Закону “Про адміністративних службовців” та Закону “Про державних службовців”, а також вводить новий Закон “Про службу вищого керівництва”. Були представлені моніторингові звіти щодо виконання Стратегії реформування державного управління та Програми реформування управління державними фінансами. Державна комісія з питань запобігання корупції продовжувала розглядати випадки ймовірних родинних зв’язків, кумівства та політичного впливу під час прийому на роботу державних службовців та у процесі призначення членів наглядових рад та управління.

- **Судова система** Північної Македонії підготовлена помірно. Було досягнуто певного прогресу щодо імплементації стратегії судової реформи з подальшим виконанням рекомендацій Венеціанської комісії та Групи провідних експертів із системних питань верховенства права.

- Північна Македонія помірно підготовлена щодо питань із **запобігання та боротьби з корупцією**. Країна продовжувала консолідувати свій досвід у розслідуванні та судовому розгляді кількох корупційних справ, у тому числі на високому рівні, та зміцнила свою інституційну базу, особливо Державну комісію з питань запобігання корупції та Прокуратуру з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією. У квітні 2021 року парламент прийняв Національну стратегію запобігання корупції та конфлікту інтересів на 2021-2025 роки та пов’язаний з нею План дій.

- У країні є певний рівень підготовки у сфері **боротьби з організованою злочинністю**. Законодавча база загалом відповідає європейським стандартам і зусилля щодо реалізації стратегій боротьби з організованою злочинністю повинні продовжуватися.

- Було досягнуто певного прогресу у сфері **боротьби з тероризмом та його запобіганні/боротьби з насильницьким екстремізмом** відповідно до цілей, викладених у Спільному плані дій з питань боротьби з тероризмом для Західних Балкан та двосторонній домовленості щодо їх виконання. У червні 2020 року було прийнято національний план реінтеграції, ресоціалізації та реабілітації іноземних бійців, які поверну-

лися та членів їхніх сімей, з метою реалізації визначених пріоритетів щодо запобігання насильницькому екстремізму та радикалізації.

- Правова база щодо захисту **основоположних прав** значною мірою відповідає європейським стандартам. Діє Закон “Про запобігання та захист від дискримінації” та Комісія з питань запобігання та захисту від дискримінації. Процес деінституціалізації досяг реального прогресу. Міністерство праці та соціальної політики інвестує в громадські послуги, зокрема на підтримку жертв гендерного насильства. Важливого прогресу було досягнуто завдяки прийняттю Закону “Про запобігання та захист від насильства щодо жінок та домашнього насильства”.

- Північна Македонія досягла певного рівня підготовки у сфері **свободи вираження поглядів**. Загалом, протягом звітного періоду прогрес був обмежений. Зусилля за саморегулювання необхідно відновити, а потім отримати конкретні результати для просування професійних стандартів журналістики. Необхідно забезпечити більшу прозорість щодо медійної реклами державними установами та політичними партіями. Владі необхідно активізувати зусилля щодо реформування суспільного мовлення, забезпечення його незалежності та фінансової стійкості.

- Що стосується **регіонального співробітництва**, то країна підтримувала добрі відносини з іншими країнами щодо розширення та продовжувала свою участь у регіональних ініціативах. Існуючі двосторонні угоди, включаючи Преспанську угоду між Північною Македонією та Грецією, а також Договір про дружбу, добросусідство та співробітництво з Болгарією, мають сумлінно виконуватися всіма сторонами.

- **В економічній сфері** Північна Македонія досягла певного прогресу та знаходиться на хорошому рівні підготовки щодо розвитку ринкової економіки. Економіка сильно постраждала від пандемії та впала в рецесію в 2020 році. Уряд запровадив рішучу фіскальну відповідь, щоб пом'якшити вплив кризи на домогосподарства та фірми. Фіскальний дефіцит зріс до 8,2% ВВП у 2020 році, тоді як рівень державного боргу різко зріс до 60,2% ВВП, оскільки необхідно було покривати додаткові потреби у фінансуванні. Під час перегляду бюджету капітальні видатки були скорочені, щоб створити простір для переказних платежів, пов'язаних із кризою, але вони все ще залишилися не повністю виконаними.

- Північна Македонія досягла певного прогресу у виконанні минулорічних рекомендацій і помірно готова впоратися з **конкурентним тиском і ринковими силами** в ЄС. На рівень і структуру торгівлі та виробничої продукції вплинули карантинні заходи та перебої в ланцюгах поставок як усередині країни, так і в країнах-партнерах. Погіршення продуктивності праці та цінової конкурентоспроможності у 2020 році значною мірою відображає економічний вплив пандемії та заходів Уряду щодо збереження робочих місць.

- Що стосується своєї здатності брати на себе зобов'язання щодо членства, Північна Македонія помірно підготовлена в більшості сфер, які охоплює Кластер 2 з питань **внутрішнього ринку**, а саме: вільний рух товарів, послуг і капіталу, інтелектуальна власність та політика конкуренції. Протягом звітного періоду Північна Македонія досягла обмеженого прогресу або взагалі не досягла прогресу в усіх сферах, за винятком вільного руху капіталу, корпоративного права та інтелектуальної власності, де досягла певного

прогресу.

- Загалом, Північна Македонія помірно підготовлена у більшості сфер, охоплених Кластером 3 щодо **конкурентоспроможності та інклюзивного зростання**, включаючи інформаційне суспільство та засоби масової інформації, оподаткування, підприємницьку та промислову політику, освіту та культуру, а також економічну та монетарну політику. Однак необхідні додаткові зусилля, щоб підвищити рівень готовності цих сфер. Північна Македонія має хороший рівень підготовки у науково-дослідницьких галузях та митному союзі. Потрібні додаткові зусилля, особливо в сферах, де досягнуто обмеженого прогресу, таких як: інформаційне суспільство та засоби масової інформації, наука та дослідження, а також освіта та культура.

- Що стосується Кластеру 4 **Зеленого порядку денного та сталої комунікації**, Північна Македонія має хороший рівень підготовки в транс'європейських мережах. Він помірно підготовлений щодо транспортної політики та енергетики та має певний рівень підготовки щодо питань навколишнього середовища та зміни клімату. Північна Македонія бере активну участь у засіданнях Транспортного співтовариства та Енергетичного співтовариства. Країна має високий рівень відповідності Договору Енергетичного Співтовариства, зокрема щодо електроенергії. Як і всі Західні Балкани, Північна Македонія схвалила Зелений порядок денний для Західних Балкан на саміті в Софії в грудні 2020 року.

- Північна Македонія помірно підготовлена в більшості областей Кластеру 5 щодо **ресурсів, сільського господарства та цілісності**. Країна має хороший рівень підготовки у сфері безпечності харчових продуктів, ветеринарної та фітосанітарної політики та знаходиться на ранній стадії підготовки з питань фінансового та бюджетного забезпечення.

- Північна Македонія має помірну підготовку в сферах, охоплених Кластером 6 щодо **зовнішніх відносин**, і досягла певного прогресу протягом звітного періоду. У своїй спільній комерційній політиці Північна Македонія намагається координувати свої позиції та тісно узгоджувати свою комерційну політику з політикою ЄС, у тому числі в рамках Всесвітньої торгової організації. Проте не було досягнуто прогресу в політиці розвитку та сфері гуманітарної допомоги. Країна збільшила свою прихильність до спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС до 96%, а також свою участь у місіях та операціях ЄС із питань врегулювання криз.

- Північна Македонія залишається одним з основних транзитних шляхів **міграційного руху**. Країна продовжує відігравати конструктивну роль у управлінні змішаними міграційними потоками. Північна Македонія ефективно співпрацює з сусідніми країнами та державами-членами ЄС.

Ключові дати в євроінтеграційному процесі Північної Македонії:

Червень 2003 – Саміт ЄС-Західні Балкани в Салоніках підтверджує перспективу ЄС щодо Західних Балкан.

Березень 2004 – країна подає заявку на членство в ЄС.

Квітень 2004 – Угода про стабілізацію та асоціацію набуває чинності.

Грудень 2005 – надано статус країни-кандидата.

Жовтень 2009 – ЄК вперше рекомендує розпочати переговори про вступ.

Грудень 2009 – безвізовий режим для громадян Північної Македонії в Шенгенську зону.

Березень 2012 – розпочато діалог на високому рівні з ЄК про вступ.

Лютий 2018 – ЄК ухвалила свою стратегію “Надійна перспектива розширення та посилення взаємодії ЄС із Західними Балканами”.

Квітень 2018 – ЄК рекомендує Раді прийняти рішення про початок переговорів про вступ з країною у світлі досягнутого прогресу.

Травень 2018 року – Саміт ЄС-Західні Балкани підтверджує європейську перспективу регіону та визначає низку конкретних дій для зміцнення співпраці у сферах зв'язку, безпеки та верховенства права.

Червень 2018 – Рада визначає шлях до початку переговорів про приєднання в червні 2019 року, залежно від досягнутого прогресу.

Лютий 2019 – ЄС офіційно повідомлено про набуття чинності Преспанською угодою.

Травень 2019 року – ЄК рекомендує розпочати переговори про вступ.

Лютий 2020 року – переглянута методологія; представлена ЄК, для просування процесу розширення з більш сильним політичним керівництвом і більш надійним, передбачуваним і динамічним способом.

Березень 2020 року – члени Європейської ради ухвалили рішення Ради з загальних питань розпочати переговори про вступ з Північною Македонією.

Липень 2020 року – презентація проєкту переговорної структури державам-членам.

Жовтень 2020 року – ЄК пропонує економічний та інвестиційний план для підтримки та наближення Західних Балкан до ЄС.

Жовтень 2021 – ЄК підтверджує, що Північна Македонія продовжує виконувати умови для початку переговорів про вступ, і очікує на якнайшвидше проведення першої Міжурядової конференції.

Процес інтеграції Чорногорії до ЄС

У 2006 році Парламент Чорногорії проголосив незалежність від Державного союзу Сербії та Чорногорії. У 2008 році нова країна подала заявку на членство в ЄС.

У 2010 році ЄК видала позитивний висновок щодо заявки Чорногорії, визначивши 7 ключових пріоритетів, які необхідно було вирішити для початку переговорів і Рада надала їй статус кандидата.

У грудні 2011 року Рада розпочала процес приєднання з метою відкриття переговорів у червні 2012 року.

Переговори щодо приєднання Чорногорії до ЄС почалися 29 червня 2012 року.

Після восьми років переговорів про приєднання було відкрито всі 33 глави, 3 з них – тимчасово закриті.

Уряд Чорногорії створив **Міністерство Європейських Справ** для координації процесу вступу до ЄС. Міністерство Європейських Справ координує виконання зобов'язань, що випливають із дуже динамічного процесу переговорів щодо вступу Чорногорії до ЄС.

Дотримуючись державних інтересів та консультуючись з усіма зацікавленими сторонами, залученими до переговорного процесу, які надходять від державного управління та громадянського суспільства, Міністерство Європейських Справ керує всіма заходами, які передбачають переговорний процес, дотримуючись динаміки, визначеної для виконання вимог ЄС та адаптування цінностей, стандартів, прав та обов'язків ЄС, передбачених *acquis* ЄС.

Головним партнером ЄК в процесі стратегічного планування програм і проєктів, що фінансуються ЄС, а також у їх моніторингу, звітності та оцінці, є Національний координатор IPA, призначений Міністерством Європейських Справ.

Таким чином, Міністерство Європейських Справ координує використання коштів перед вступом до ЄС, які доступні Чорногорії через національні та регіональні програми, а також через програми транскордонного та транснаціонального співробітництва. Національні та регіональні програми надають допомогу органам влади у виконанні зобов'язань, що випливають із процесу вступу до ЄС, але також охоплюють дуже цінну підтримку інфраструктурних проєктів, насамперед через Інвестиційну схему Західних Балкан, що впроваджується у сферах, важливих для повсякденного життя громадян Чорногорії. З іншого боку, програми транскордонного та транснаціонального співробітництва здебільшого відкриті для органів місцевої влади, громадянського суспільства та компаній, що дає їм можливість реалізовувати проєкти у співпраці зі своїми партнерами з сусідніх країн та за її межами.

ЄС надає фінансову допомогу для процесів реформ та зусиль, які Чорногорія як країна-кандидат на членство в ЄС докладає з метою імплементації законодавства та стандартів ЄС у різних сферах. Ця фінансова підтримка надається за допомогою IPA та інших суміжних інструментів і програм, доступних Чорногорії з 2007 року.

Чорногорія бере участь у дослідницьких та інноваційних програмах ЄС з 2008 року¹. Сильні сторони участі Чорногорії в Horizon 2020 зосереджені у сферах охорони здоров'я та енергетики. Загальні показники Чорногорії в Horizon 2020 значно покращилися за останні роки. Чорногорія є першою країною на Західних Балканах, яка завершила розробку Стратегії смарт спеціалізації. На етапі впровадження Стратегії смарт спеціалізації акцент буде зосереджено на посиленні аспектів, пов'язаних з інноваціями, що підкреслюється великою кількістю чорногорських учасників інноваційного сегменту малого та середнього бізнесу в рамках програми Horizon 2020.

Можливості міжнародного співробітництва в галузі досліджень та інновацій можна знайти в рамках програми Horizon Europe, ключової програми фінансування досліджень та інновацій ЄС до 2027 року.

Основні результати Звіту ЄК щодо процесу вступу Чорногорії до ЄС 2021 рік:

- Щодо **політичної сфери**, то звітний період характеризувався напруженістю та недовірою між політичними партіями. Глибока поляризація між новою правлячою більшістю та опозицією зберігалася протягом 2020 року та посилилась у післявиборчий період. Парламентські вибори призвели до зміни правлячої коаліції та змінили динаміку між державними органами, а також продемонстрували необхідність пошуку балансу в новому політичному окрузі, у тому числі з релігійних та етнічних питань, які домінували в політичному порядку денному протягом звітного періоду.

- У своєму підсумковому звіті щодо парламентських виборів 2020 року OSCE/ODIHR рекомендувало провести комплексну **реформу з метою гармонізації виборчого законодавства** та регулювання всіх ключових аспектів виборів через інклюзивний процес. У грудні 2020 року Парламент створив комітет із комплексної виборчої реформи, якому було поставлено завдання провести реформу до кінця 2021 року.

- Що стосується **державного управління**, то необхідно посилити участь зацікавлених сторін та спроможність Уряду впроваджувати реформи. У грудні 2020 року парламент обрав 42-й Уряд Чорногорії. Кількість міністерств скоротилася до 12; чотири з яких очолюють жінки. Новий склад Уряду є першим професійним Урядом Чорногорії, лише посаду віце-прем'єр-міністра займає лідер політичної партії. Також Уряд ухвалив нову національну програму вступу до ЄС на період 2021–2023 років. Переговорна структура була суттєво ослаблена відставкою або звільненням 110 її членів, у тому числі 16 переговорників глав та 24 керівників робочих груп. Більшість із цих ключових посад залишаються вакантними.

Зміна Уряду та парламентської більшості серйозно вплинула на державну службу. Зміни до Закону “Про державних службовців і працівників державних органів” знизили вимоги до компетентності, незалежності та найму державних службовців. Крім того, нещодавня реорганізація державного управління призвела до суттєвих кадрових змін, у тому числі на вищому рівні, що поставило під загрозу здатність Чорногорії зберегти про-

1. Портал Комісії для результатів дослідницьких проєктів, що фінансуються ЄС (Чорногорія) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cordis.europa.eu/search?q=contenttype%3D%27project%27%20AND%20relatedRegion%2Fregion%2Fcode%3D%27ME%27&p=1&num=10&sort=Relevance&decreasing>

2. Key findings of the 2021 Report on Montenegro [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_2379

фесійні кадри у справах, пов'язаних з процесом вступу до ЄС, у багатьох секторах.

- Роль **громадянського суспільства** визнається та просувається, однак поточна правова та інституційна база потребує подальшого вдосконалення для посилення механізмів консультацій та співпраці між державними інституціями та громадянським суспільством у контексті процесу вступу до ЄС.

- Чорногорія залишається помірно готовою до застосування *acquis* ЄС та європейських стандартів у сфері **судової системи та основоположних прав** і досягла обмеженого прогресу в цілому, з обмеженим послужним списком у сфері підзвітності. У сфері судоустрою прогресу не досягнуто, а впровадження ключових судових реформ застоюється.

- У сфері **боротьби з корупцією** країна досягла обмеженого прогресу, а минулорічні рекомендації щодо подальших результатів у сфері протидії та запобігання корупції та зусиль Агентства з питань запобігання корупції для вирішення проблем частково виконано. Заходи щодо арешту та конфіскації активів потребують подальшого покращення. Агентство з питань запобігання корупції під новим керівництвом продемонструвало більш проактивний підхід, особливо в активізації своєї комунікаційної та інформаційно-пропагандистської діяльності на широкий загал, ЗМІ та громадянське суспільство.

- Чорногорія має певний рівень підготовки в сфері **боротьби з організованою злочинністю**. Країна досягла певного прогресу у виконанні минулорічних рекомендацій, зокрема у покращенні доступу правоохоронних органів до баз даних та збільшенні кількості слідчих та експертів у ключових сферах. Кількість розслідуваних і переслідуваних справ організованої злочинності продовжувала зростати, а кількість справ, розглянутих в судах, зросла майже втричі.

- Що стосується **основоположних прав**, Чорногорія в основному має законодавчу та інституційну базу та досягла певного прогресу у виконанні зобов'язань, викладених у міжнародних документах та законодавстві з прав людини. Ефективність розслідувань надмірного застосування сили правоохоронними органами та злочинів на ґрунті ненависті потребує подальшого підвищення. Вразливі групи, у тому числі роми та єгиптяни, а також люди з інвалідністю продовжують стикатися з різними формами дискримінації та труднощами у забезпеченні своїх прав під час адміністративного та судового розгляду. Жінки продовжують відчувати нерівність щодо участі в політичному та громадському житті, доступі до працевлаштування та економічних можливостей. Гендерне насильство та насильство щодо дітей залишаються проблемами, що викликають серйозне занепокоєння.

- Чорногорія досягла певного рівня підготовки у сфері **свободи вираження поглядів**. Загалом, протягом звітного періоду країна досягла обмеженого прогресу та лише частково виконала рекомендації минулого року. У квітні 2021 року Уряд створив нову спеціальну комісію для моніторингу насильства проти ЗМІ, але вона ще не повністю виконала важливі рекомендації попередньої комісії. Триває перегляд законодавчої бази для вирішення додаткових питань, зокрема існує потреба у вирішенні додаткових питань, визначених у законі про ЗМІ 2020 року та законі про суспільний мовник RTCG, доповненні його новим законом про аудіовізуальні медіа та забезпеченні їх повного

узгодження з *acquis* ЄС та європейськими стандартами.

- Щодо **економічної сфери**, Чорногорія досягла певного прогресу та помірно підготовлена до розвитку функціонуючої ринкової економіки. У 2020 році країна пережила різку рецесію, оскільки пандемія COVID-19 сильно вдарила по економіці, що залежить від туризму. Це створило значний негативний вплив на приватне споживання, інвестиції, зайнятість, торгівлю та державне фінансування. Незважаючи на деякі затримки через пандемію, Уряд продовжив впровадження деяких із передбачених реформ для покращення бізнес-середовища.

- Чорногорія досягла певного прогресу і помірно готова впоратися з конкурентним **тиском і ринковими силами** в ЄС. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що відсутність диверсифікації робить залежну від туризму економіку Чорногорії дуже вразливою до потрясінь. Деякі зусилля були зроблені для покращення інноваційного потенціалу та впровадження стандартів ЄС у місцевих компаніях завдяки державним грантам, але вони залишаються незначними з огляду на масштаби виклику. Якість освітньої системи та переваги навчальних планів видаються неналежними для збільшення людського капіталу та усунення невідповідності навичок.

- Що стосується **добросусідських відносин і регіонального співробітництва**, Чорногорія залишалася конструктивно відданою двостороннім відносинам з іншими країнами розширення та сусідніми державами-членами ЄС, хоча двосторонні відносини із Сербією характеризувались напруженістю, оскільки націоналістична риторика посилилася. Чорногорія загалом є активним учасником регіонального співробітництва.

- Що стосується здатності Чорногорії брати на себе **зобов'язання щодо членства в ЄС**, то важлива робота з узгодження та підготовки до імплементації *acquis* ЄС проходила у багатьох сферах, хоча й більш повільними темпами, ніж раніше.

- Кластер **внутрішнього ринку** є ключовим для підготовки Чорногорії до виконання вимог внутрішнього ринку ЄС і має велике значення для можливих заходів щодо інтеграції та розвитку спільного регіонального ринку. Було досягнуто прогресу у ринковому нагляді, акредитації та стандартизації; законодавчих умовах електронної реєстрації компаній; запобіганні відмиванню коштів та фінансуванні тероризму; корпоративному праві; державній допомозі; банківській справі; захисті прав споживачів і здоров'я.

- Кластер **конкурентоспроможності та інклюзивного зростання** має значні зв'язки з Програмою економічних реформ Чорногорії. Щодо економічної та монетарної політики, то триває робота з виконання плану дій щодо узгодження з *acquis* ЄС.

- **Зелений порядок денний та кластер сталої комунікації** має значні зв'язки з Програмою економічних реформ Чорногорії, Економічним та інвестиційним планом Комісії та Зеленим порядком денним для Західних Балкан. Стратегії розвитку транспорту, охороні природи та Національному енергетично-кліматичному плані. Чорногорія тепер має зосередитися на: енергетичному секторі; транс'європейській мережі; телекомунікаціях; правилах TEN-T і TEN-E; зеленому переходу; управлінні відходами; якості води; охороні природи та зміні клімату.

- Кластер **ресурси, сільське господарство та цілісність** включає політику, пов'язану зі структурними фондами ЄС та інвестиційними фондами. Було досягнуто про-

гресу у сільському господарстві, харчуванні та рибальстві, регіональній політиці та структурних інструментах, фінансовому та бюджетному забезпеченні та управлінні власними ресурсами.

- Що стосується кластеру **зовнішніх відносин**, Чорногорія продовжувала повністю відповідати всім позиціям Спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС, деклараціям і спільним позиціям ЄС. Країна також продовжувала реалізовувати дії в рамках спільного регіонального ринку на основі правил ЄС, у тому числі шляхом співпраці в рамках CEFTA та Ради регіонального співробітництва. Узгодження з Римським статутом дозволило б тимчасово закрити решту відкритої глави 31 у цьому кластері.
- Посилення **адміністративної спроможності** для застосування *acquis* ЄС залишається важливою проблемою для Чорногорії, включаючи невідкладну необхідність реконструкції функціональної переговорної структури.
- Що стосується **міграції**, то як легальна, так і нелегальна міграція різко скоротилась у 2020 році на тлі пандемії COVID-19. Прибуття нелегальних мігрантів зменшилося на 60% порівняно з 2019 роком.

Ключові дати в євроінтеграційному процесі Чорногорії:

Червень 2003 – Саміт ЄС-Західні Балкани в Салоніках підтверджує перспективу ЄС щодо Західних Балкан.

Червень 2006 – ЄС приймає рішення про встановлення відносин з Чорногорією як суверенною та незалежною державою.

Жовтень 2007 – підписано Угоду про стабілізацію та асоціацію між ЄС та Чорногорією.

Грудень 2008 – Чорногорія подає заявку на членство в ЄС.

Грудень 2009 – безвізовий режим для громадян Чорногорії в Шенгенську зону.

Травень 2010 – Угода про стабілізацію та асоціацію набуває чинності.

Листопад 2010 – ЄК оприлюднила свій висновок щодо заявки Чорногорії на членство в ЄС.

Грудень 2010 – Європейська Рада надає Чорногорії статус кандидата.

Червень 2012 – переговори про вступ офіційно відкриті на першій міжурядовій конференції.

Червень 2013 – відбіркові зустрічі завершено.

Грудень 2013 – відкрито глави 23 і 24 “Верховенство права”, а також три інші глави.

Лютий 2018 – ЄК ухвалила стратегію “Надійна перспектива розширення та посилення взаємодії ЄС із Західними Балканами”.

Травень 2018 – Саміт ЄС-Західні Балкани підтверджує європейську перспективу регіону та визначає низку конкретних дій для зміцнення співпраці у сферах зв’язку, безпеки та верховенства права.

Лютий 2020 – переглянута методологія, представлена ЄК, для просування процесу розширення з більш сильним політичним керівництвом і більш надійним, передбачуваним і динамічним способом.

До червня 2020 – відкрито всі 33 глави, три з них - тимчасово закриті.

Жовтень 2020 – ЄК пропонує економічний та інвестиційний план для підтримки та наближення Західних Балкан до ЄС.

Червень 2021 – проводиться перша політична міжурядова конференція за переглянутою методологією розширення для політичного керування процесом вступу.

ДЛЯ ПЕРЕГЛЯДУ

Процес інтеграції Сербії до ЄС

Сербія разом із п'ятьма іншими країнами Західних Балкан була визначена як потенційний кандидат на членство в ЄС під час саміту Європейської ради в Салоніках у 2003 році. У 2008 році було прийнято Європейське партнерство для Сербії, в якому були визначені пріоритети для подання заявки на членство, а також 2009 році Сербія офіційно подала заявку. У березні 2012 року Сербія отримала статус кандидата в ЄС. У вересні 2013 року набула чинності Угода про стабілізацію та асоціацію між ЄС та Сербією.

Уряд Республіки Сербія сформував необхідні органи для координації процесу вступу до ЄС, а саме: **Координаційний орган процесу вступу до ЄС** та **Раду Координаційного органу**, а також **Переговорну групу Республіки Сербія**. Після поділу переговорного процесу на глави, для кожної з них була сформована переговорна група. Важливий крок в інституційному зміцненні процесу переговорів з ЄС було зроблено у 2017 році з утворенням **Міністерства з питань європейської інтеграції**. Окрім державних інституцій Республіки Сербія та її представників до процесу вступу до ЄС долучаються представники громадянського суспільства, насамперед в рамках Національної конвенції про ЄС.

Міністерство з питань європейської інтеграції відповідно до повноважень координує, здійснює моніторинг та звітність щодо процесу приєднання та вступу до ЄС; координує переговори про вступ до ЄС; керує роботою Переговорної групи щодо вступу Республіки Сербія до ЄС та видає обов'язкові інструкції відповідно до політики Уряду; координує виконання Угоди про стабілізацію та асоціацію; координує підготовку та реалізацію Національної програми з прийняття acquis; створює та розвиває систему використання структурних та когезійних фондів Європейського Союзу тощо.

Міністерство закордонних справ займає важливу роль у діяльності Переговорної групи з розділу 31 (зовнішня політика, політика безпеки та оборони). Також бере участь у роботі переговорних груп щодо розділів 23 (судова система та основні права), 24 (юстиція, свобода та безпека) та 30 (зовнішні відносини).

Сербія вже брала участь у програмах ЄС з досліджень та інновацій у 2007 році.¹ Відтоді Сербія досягла значного прогресу щодо національної політики у сфері досліджень та інновацій, а також у своїй участі у відповідних програмах ЄС. Починаючи з 2014 року результати діяльності Сербії зросли в чотири рази, що робить її найуспішнішою країною із Західних Балкан у Horizon 2020. Сфери особливого успіху в Horizon 2020 включають ІКТ та сільськогосподарські дослідження, а також наукове співробітництво в галузі енергетики. Національні зусилля з підтримки інновацій стали досить успішними і доповнюються Стратегією smart спеціалізації.

Можливості міжнародного співробітництва в галузі досліджень та інновацій можна знайти в рамках програми Horizon Europe, ключової програми фінансування досліджень та інновацій ЄС до 2027 року.

Як країна-кандидат в ЄС Сербія бере участь у таких програмах: Horizon 2020; Програма підвищення конкурентоспроможності малого і середнього бізнесу – COSME; Erasmus;

1. Портал Комісії для результатів дослідницьких проєктів, що фінансуються ЄС (Сербія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cordis.europa.eu/search?q=contenttype%3D%27projecct%27%20AND%20relatedRegion%2FRegion%2Fcode%3D%27RS%27&p=1&num=10&sr=Relevance:decreasing>

Creative Europe; Europe for Citizens; Fiscalis 2020; Customs 2020; Програма ЄС щодо зайнятості та Програма “Соціальні інновації, права, рівність та громадянство”; Програма охорони здоров’я ЄС III; Механізм цивільного захисту ЄС та Об’єднання Європи. Програми ЄС фінансово підтримують якісні проекти країн-членів ЄС та країн-кандидатів. Головна мета – більш широке представлення проектів із Сербії та краще освоєння коштів ЄС. Передумовою є підвищення адміністративної та управлінської спроможності установ та органів, що надають підтримку потенційним заявникам, щоб вони могли правильно визначити відповідну програму та якнайкраще підготувати проектну пропозицію.

Основні результати Звіту ЄК щодо процесу вступу Сербії до ЄС 2021 рік¹:

- Що стосується **політичної сфери**, то Парламент Сербії та політичні сили продовжували брати участь у міжпартійному діалозі, який очолював Європейський Парламент з метою формування широкого міжпартійного консенсусу щодо реформ, які є життєво важливим для прогресу країни на її шляху до ЄС. Проте політичний клімат протягом звітного періоду залишався поляризованим. Під час виборів Сербія почала виконувати попередні рекомендації OSCE/ODIHR, а Уряд відновив роботу відповідної робочої групи з виборів. Мандат Парламенту Сербії, який був офіційно створений у серпні 2020 року, з самого початку був обмежений у часі, оскільки політичне керівництво оголосило нові вибори не пізніше весни 2022 року. Загалом Парламент значно скоротив використання термінових процедур і прийняв новий кодекс поведінки для депутатів Парламенту.
- Сербія помірно підготовлена з питання реформування **державного управління**. Загалом протягом звітного періоду було досягнуто обмеженого прогресу. Сербії все ще необхідно забезпечити набір на державну службу на основі заслуг, а також забезпечити скорочення надмірної кількості посадових обов’язків на посаді старшого менеджера; створити єдиний механізм визначення пріоритетності всіх інвестицій незалежно від джерела фінансування.
- Протягом звітного періоду було досягнуто обмеженого прогресу у **судовій системі** Сербії. У грудні 2020 року було відновлено конституційну реформу судової системи. Система призначення суддів та оцінки роботи суддів і прокурорів потребує ретельного перегляду після прийняття конституційної поправки, що дозволить набір суддів та професійне зростання на основі меритократичного принципу, оскільки чинна законодавча база не забезпечує достатніх гарантій проти потенційного політичного впливу на судову владу.
- Сербія має певний рівень підготовки до **боротьби з корупцією**. Щодо запобігання корупції Рада Європейської Групи держав проти корупції дійшла висновку, що її рекомендації для Агентства з питань запобігання корупції були виконані не достатньо. Вони стосувались необхідності достатнього рівня незалежності, фінансових та кадрових ресурсів, а також розширення повноважень Агентства. Сербії ще належить ухвалити нову стратегію боротьби з корупцією, яка супроводжується планом дій і створити ефективний координаційний механізм для втілення цілей політики запобігання та ефективної

1. Key findings of the 2021 Report on Serbia [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5281

боротьби з корупцією.

- У **боротьбі з організованою злочинністю** Сербія має певний рівень підготовки. Країні ще належить створити практику ефективних розслідувань, судового переслідування та остаточних вироків у справах про серйозні та організовані злочини, включаючи фінансові розслідування, які призвели до заморожування та конфіскації злочинних активів.

- Сербська законодавча та інституційна база для відстоювання **основоположних прав** в цілому існує. Однак Сербія має забезпечити послідовне та ефективне впровадження цієї бази. Необхідно посилити правозахисні інституції та гарантувати їх незалежність, у тому числі шляхом виділення необхідних фінансових та людських ресурсів.

- Щодо **свободи вираження поглядів** було досягнуто обмеженого прогресу шляхом прийняття та початку реалізації обмеженої кількості заходів у рамках плану дій, пов'язаних із медіа-стратегією. Однак вербальні напади на журналістів з боку високопосадовців тривали, а випадки погроз і насильства залишаються проблемою. Загальне середовище для безперешкодного здійснення свободи вираження поглядів все ще потребує подальшого зміцнення на практиці.

- В **економічній сфері** Сербія досягла певного прогресу та помірно підготовлена у питанні розвитку функціонуючої ринкової економіки. Економіка Сербії зафіксувала лише незначне скорочення у 2020 році, оскільки вплив кризи COVID-19 було пом'якшено сильним докризовим імпульсом, значними та своєчасними заходами фіскальної та монетарної підтримки, галузевою структурою економіки та відносно низькою середньою жорсткістю заходів стримування. Зовнішні дисбаланси зменшилися під час кризи, тоді як їхнє фінансування продовжувало повністю покриватися притоком прямих іноземних інвестицій.

- Сербія досягла певного прогресу і помірно готова впоратися з **конкурентним тиском і ринковими силами** в ЄС. Структура економіки ще більше покращилася, а економічна інтеграція з ЄС залишається високою. Проте, незважаючи на певний прогрес, якість та актуальність освіти та навчання не повністю відповідає потребам ринку праці. Державні інвестиції продовжують зростати з метою усунення серйозних недоліків в інфраструктурі після багатьох років недостатнього інвестування.

- Що стосується **добросусідських відносин і регіонального співробітництва**, Сербія в цілому залишається відданою двостороннім відносинам з іншими країнами розширення та сусідніми державами-членами ЄС. Однак відносини з Чорногорією відзначалися тривалим напруженням. Загалом Сербія бере активну участь у регіональному співробітництві.

- Щодо **нормалізації відносин з Косово**, діалог за сприяння ЄС продовжився зустрічами на високому рівні, а також трьома зустрічами головних переговорників. Протягом звітного періоду обидві сторони призначили нових головних переговорників та переговорні групи. Сербії необхідно докладати подальших значних зусиль щодо імплементації всіх попередніх угод і сприяти досягненню всеосяжної юридично обов'язкової угоди щодо нормалізації відносин з Косово. Така угода є невідкладною та важливою, щоб Косово та Сербія могли просунути на своїх європейських шляхах.

- Щодо здатності Сербії взяти на себе **зобов'язання щодо членства в ЄС**, країна провела важливу роботу щодо узгодження з *acquis* ЄС у багатьох сферах, зокрема в оподаткуванні та енергетиці.

- Кластер **внутрішнього ринку** є ключовим для підготовки Сербії до виконання вимог внутрішнього ринку ЄС і дуже актуальний для можливих ранніх заходів інтеграції та розвитку спільного регіонального ринку. Було досягнуто прогресу в узгодженні законодавства щодо корпоративного права, свободи пересування працівників, а також створення та свободи надання послуг. Проте не було досягнуто прогресу в сферах вільного руху капіталу, фінансових послуг, захисту прав споживачів і здоров'я.

- Кластер **конкурентоспроможності та інклюзивного зростання** має значні зв'язки з програмою економічних реформ Сербії. Було досягнуто прогресу у сферах оподаткування, соціальної політики та зайнятості, промислової політики, науково-технічного розвитку та освіти. Що стосується оподаткування, соціальної політики та зайнятості, Сербія також досягла початкових показників. Проте не було досягнуто прогресу у посиленні фіскальних правил, які б закріпили фіскальну політику.

- **Зелений порядок** денний та кластер **сталі комунікації** є основою Зеленого порядку денного для Західних Балкан, схваленого Сербією в листопаді 2020 року та тісно пов'язаного з Програмою економічних реформ Сербії та Економічним та інвестиційним планом Комісії. Сербія досягла початкових показників в енергетиці. Країна досягла прогресу в питаннях безпеки дорожнього руху та реформі залізничного транспорту. Було прийнято кліматичний закон, а також пакет основних енергетичних законів, включаючи нові закони про відновлювані джерела енергії та енергоефективність.

- Кластер з питань **ресурсів, сільського господарства та цілісності** включає політику, пов'язану зі структурними фондами ЄС та розвитком спроможності взяти на себе відповідальність майбутньої держави-члена. Він також містить деякі з ключових сфер політики, які мають вирішальне значення для забезпечення сталих систем харчування та допомоги сільським громадам у розвитку та економічному розвитку. Сербія досягла прогресу в галузі безпеки харчових продуктів, найнявши персонал у національні референс-лабораторії та розробивши план дій щодо рибальства; фінансово-бюджетних питань управління власними ресурсами та щодо регіональної політики з питань фінансового менеджменту.

- Що стосується кластеру **зовнішніх відносин**, загальні моделі Сербії у відповідності до спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС залишилися в цілому незмінними. Низка дій Сербії суперечила позиціям ЄС щодо зовнішньої політики. У 2020 році рівень відповідності Сербії відповідним заявам Високого представника від імені ЄС та рішень Ради становив 56%, але станом на серпень 2021 року зріс до 61 відсотка. Сербія продовжувала брати участь у місіях ЄС з питань управління кризами та операціях у рамках спільної безпеки та оборонної політики.

- Сербія продовжувала суттєво допомагати керувати змішаними **міграційними потоками** до ЄС, відіграючи активну та конструктивну роль та ефективно співпрацюючи зі своїми сусідами та державами-членами ЄС. Також країна продовжувала ефективно впроваджувати стратегію інтегрованого управління кордонами та план дій.

Ключові дати в євроінтеграційному процесі Сербії:

Червень 2003 – Саміт ЄС-Західні Балкани в Салоніках підтверджує перспективу ЄС щодо Західних Балкан.

Квітень 2008 – підписано Угоду про стабілізацію та асоціацію між ЄС та Сербією.

Грудень 2009 – безвізовий режим для громадян Сербії в Шенгенську зону; Сербія подає заявку на членство в ЄС.

Березень 2011 – розпочато діалог за сприяння ЄС щодо нормалізації відносин між Белградом і Приштиною.

Жовтень 2011 – ЄК оприлюднила свій висновок щодо заявки Сербії на членство в ЄС.

Березень 2012 – Європейська Рада надає Сербії статус кандидата.

Квітень 2013 – ЄК рекомендує розпочати переговори про вступ.

Грудень 2013 – Рада затвердила переговорну структуру.

21 січня 2014 – на першій міжурядовій конференції офіційно відкрито переговори про вступ.

Грудень 2015 – відкрито главу 35 про нормалізацію відносин між Сербією та Косово.

Лютий 2018 – ЄК ухвалила свою стратегію “Надійна перспектива розширення та посилення взаємодії ЄС із Західними Балканами”.

Травень 2018 – Саміт ЄС-Західні Балкани підтверджує європейську перспективу регіону та визначає низку конкретних дій для зміцнення співпраці у сферах зв'язку, безпеки та верховенства права.

Лютий 2020 – переглянута методологія, представлена ЄК для просування процесу розширення з більш сильним політичним керівництвом і більш надійним, передбачуваним і динамічним способом.

Жовтень 2020 – ЄК пропонує економічний та інвестиційний план для підтримки та наближення Західних Балкан до ЄС.

Станом на **жовтень 2020 року** відкрито 18 з 35 глав, дві з яких тимчасово закриті.

Червень 2021 – перша політична міжурядова конференція за переглянutoю методологією розширення проводиться з метою політичного керування процесом вступу.

Процес інтеграції Туреччини до ЄС¹

У 1987 році Туреччина подала заявку на вступ до тодішнього Європейського економічного співтовариства, а в 1999 році вона була оголошена країною, яка має право на членство в ЄС.

Участь Туреччини в європейській інтеграції бере свій початок з 1959 року і включає Анкарську угоду про асоціацію (1963 року) про поступове створення Митного союзу (створений у 1995 році).

Переговори про вступ розпочалися у 2005 році, але поки Туреччина не погодиться застосувати Додатковий протокол Анкарської угоди про асоціацію до Кіпру, вісім переговорних глав не будуть відкриті.

Угода про асоціацію Туреччини з ЄС є основою для реалізації процесу вступу. Для забезпечення політичного діалогу та співпраці протягом усього процесу підготовки до членства було створено декілька інституцій.

Рада асоціації складається з представників уряду Туреччини, Європейської ради та ЄК. Це сприяє формуванню та орієнтації відносин Туреччини та ЄС. Її метою є імплементація угоди про асоціацію з політичних, економічних та комерційних питань. Рада асоціації збирається двічі на рік на міністерському рівні. Рада приймає рішення одногослосно. Туреччина та сторона ЄС мають по одному голосу.

Комітет асоціації об'єднує експертів з ЄС та Туреччини для вивчення технічних питань, пов'язаних з асоціацією та підготовки порядку денного Ради асоціації. Розділи переговорів обговорюються у 8 підкомісіях, організованих таким чином:

- Комітет з питань сільського господарства та рибальства;
- Комітет з питань внутрішнього ринку та конкуренції;
- Комітет з питань торгівлі, промисловості та продуктів Європейського об'єднання вугілля і сталі;
- Комітет з економічних і монетарних питань;
- Комітет з питань інновацій;
- Комітет з питань транспорту, навколишнього середовища та енергетики;
- Комітет з питань регіонального розвитку, зайнятості та соціальної політики;
- Комітет з питань митної справи, оподаткування, запобігання торгівлі наркотиками та відмивання грошей.

Спільна парламентська комісія є контролюючим органом асоціації ЄС-Туреччина. Завдання спільної парламентської комісії полягає в аналізі щорічних звітів про діяльність, які надає Рада асоціації та надання рекомендацій з питань асоціації ЄС-Туреччина. Вона складається з 18 членів, обраних з Великих національних зборів Туреччини та Європейського Парламенту, які збираються двічі на рік.

Об'єднаний комітет Митного союзу. Основним завданням ОКМС є встановлення консультативної процедури з метою забезпечення гармонізації законодавства, передбаченої у сферах, безпосередньо пов'язаних з функціонуванням митного союзу між

1. Institutional Cooperation | EU Delegation to Turkey | Електронний ресурс: – Режим доступу: <https://www.avrupa.info.tr/en/institutional-cooperation-766>

Туреччиною та ЄС. ОКМС надає рекомендації Раді асоціації. Передбачається регулярне засідання раз на місяць.

Спільний консультативний комітет був створений 16 листопада 1995 року відповідно до статті 25 Анкарської угоди. Комітет має на меті сприяти діалогу та співпраці між групами економічних і соціальних інтересів у Європейському співтоваристві та Туреччині, а також сприяти інституціалізації партнерів цього діалогу в Туреччині. Спільний консультативний комітет має змішану, кооперативну та двосторонню структуру: сторони ЄС та Туреччини. Загалом комітет налічує 36 членів, до складу яких входять 18 представників Туреччини та 18 представників ЄС і має двох обраних співголів, один з турецької сторони, інший – зі сторони ЄС.

Генеральний секретаріат у справах ЄС був створений у липні 2000 року для забезпечення внутрішньої координації та гармонізації під час підготовки Туреччини до членства в ЄС. Щодо процесу вступу до ЄС було розроблено багато проєктів, що стосуються громадянського суспільства та громадськості. Проєкти розроблені для підвищення ефективності громадянського суспільства в Туреччині, посилення процесу діалогу щодо справ ЄС, ознайомлення з ЄС більшої кількості мас у Туреччині та ознайомлення з Туреччиною більшої кількості мас в ЄС.

Підсекретаріат Виконавчої ради ЄС із зовнішньої торгівлі був створений для забезпечення спрямування, подальшого виконання та завершення роботи, що проводиться в рамках Митного союзу та з метою інтеграції.

На сьогодні ЄК та Туреччина підписали три угоди про надання статусу асоціації програмам ЄС на період 2021-2027 років: Horizon Europe; Програма досліджень та інновацій ЄС; Erasmus+; Програма ЄС у сфері освіти, навчання, молоді та спорту та Європейський корпус солідарності¹.

Дослідники, новатори, студенти, учні, стажери, викладачі, молодь тепер можуть брати участь на тих самих умовах, що й учасники з країн-членів ЄС.

Асоціація Horizon Europe підтримує "Глобальний підхід до досліджень та інновацій" і підтверджує прихильність Європи до рівня глобальної відкритості, необхідного для досягнення досконалості, об'єднання ресурсів для швидкого наукового прогресу та розвитку інноваційних екосистем. У рамках програми Horizon 2020 турецькі учасники отримали майже 277 мільйонів євро підтримки від ЄС і продемонстрували лідерство в інноваціях і передовий досвід у таких галузях, як мобільність дослідників, енергетика, здоров'я та стійкість.

Посилене партнерство між Турецьким дослідницьким простором та Європейським дослідницьким простором приносить свої результати успішними проєктами, зокрема: Black Sea CONNECT; ініціатива Blue Growth для досліджень та інновацій у Чорному морі; MAtchUP, яка трансформує міста за допомогою інноваційних рішень і технологій на службі місцевих громад та NIMBLE, що розвиває бізнес-екосистему на основі хмарних сервісів, яка підтримує співпрацю B2B для промисловості, виробників, бізнесу, логістики тощо.

Асоціація Erasmus+ підтримує навчання протягом усього життя; освітній, професійний та особистісний розвиток людей у сфері освіти, навчання, молоді та спорту в Європі та

1. Turkey joins the Horizon Europe, Erasmus+ and Solidarity Corps programmes | European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/news/turkey-joins-horizon-europe-erasmus-and-solidarity-corps-programmes-2021-oct-27_en

за її межами, що сприяє сталому зростанню, якісним робочим місцям, соціальній згуртованості та активній громадянській позиції. У період з 2014 по 2020 роки турецькі проекти в рамках Erasmus+ отримали 740 мільйонів євро.

Крім того, Європейський корпус солідарності сприяє залученню молоді та організацій до діяльності як засобу для сприяння зміцненню єдності, солідарності, демократії, вирішуючи соціальні та гуманітарні проблеми. Європейський корпус солідарності підтримував 350 волонтерів (у 2018 та 2020 роках). **Програма FRIT** ("Об'єкт для біженців у Туреччині") сприяє інтеграції молоді серед біженців у Туреччині.

Основні результати Звіту Туреччини за 2021 рік:

- У функціонуванні **демократичних інститутів** Туреччини є серйозні недоліки. Структурні недоліки президентської системи залишилися. Парламент продовжував утримуватись від необхідних засобів для притягнення Уряду до відповідальності. Конституційна архітектура продовжувала централізувати повноваження на рівні Президента, не забезпечуючи надійного та ефективного поділу між гілками влади. А тиск Уряду правлячої коаліції на мерів опозиційних партій ще більше послабив місцеву демократію.

- **Ситуація на південному сході країни** залишалася дуже тривожною. Уряд здійснював внутрішню та транскордонну безпеку та військові операції в Іраку та Сирії. Ситуація з безпекою залишалася нестабільною в прикордонних районах через неодноразові терористичні акти з боку Робітничої партії Курдистану, яка залишається в списку ЄС осіб, груп і організацій, причетних до терористичних актів.

- Що стосується питань **громадянського суспільства**, то серйозне відставання продовжувалось. Громадянське суспільство стикається з безперервним тиском, а простір для вільної діяльності продовжує зменшуватися, що обмежує їх свободу вираження поглядів та свободу асоціацій. Новий закон про недопущення фінансування розповсюдження зброї масового знищення викликає занепокоєння щодо можливих обмежень діяльності правозахисників та громадянського суспільства.

- Правова та інституційна база, що регулює **сектор безпеки та розвідки**, залишилася незмінною з посиленням цивільним наглядом за силами безпеки в рамках президентської системи. Уряд вжив заходів для подальшого зміцнення цивільного контролю над силами безпеки.

- Туреччина має певний рівень підготовки у сфері реформування **державного управління**. Протягом звітного періоду прогресу не було досягнуто. Туреччині не вистачає комплексної програми реформування державного управління та провідної установи, яка б відповідала за цей процес. Залишилися занепокоєння щодо підзвітності адміністрації та управління людськими ресурсами. Політичної волі до реформ все ще бракує. Незважаючи на те, що координація політики між центральними державними установами залишалася міцною, формування політики не базується на доказах чи за участю. Представництво жінок у вищих ешелонах влади залишається не достатнім.

1. FRIT programme promotes the integration of young refugees in Turkey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reliefweb.int/report/turkey/frit-programme-promotes-integration-young-refugees-turkey>

2. Key findings of the 2021 Report on Turkey [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_5282

- **Судова система** Туреччини знаходиться на ранній стадії підготовки. Серйозне відставання, яке спостерігається з 2016 року, продовжувалось. Залишалися занепокоєння, зокрема щодо системної відсутності незалежності судової влади та неправомірного тиску на суддів і прокурорів. Новий план дій з прав людини передбачає певні позитивні заходи, але не усуває жодного з ключових недоліків, пов'язаних із незалежністю судової влади.

- Що стосується **боротьби з корупцією**, Туреччина залишалася на ранній стадії підготовки та не досягла прогресу за звітний період. У країні не було створено антикорупційних органів відповідно до міжнародних зобов'язань.

- Туреччина має певний рівень підготовки в **боротьбі з організованою злочинністю** і досягла обмеженого прогресу. Співпраця між Європолом та Туреччиною ґрунтується на Стратегічній угоді про співробітництво, яка набула чинності в липні 2004 року. Тривають переговори щодо міжнародної угоди про обмін персональними даними між Європолом та турецькими органами влади, уповноваженими боротися зі злочинністю та тероризмом, що вимагає від Туреччини реформувати своє законодавство, узгодивши закон про захист даних із європейськими стандартами. Необхідні зусилля для вдосконалення законодавства про кіберзлочинність та захист свідків.

- Погіршення у сфері **прав людини та основоположних прав** продовжувалось. Багато заходів, запроваджених під час надзвичайного стану, залишаються в силі. Правова база включає загальні гарантії дотримання прав людини та основоположних прав, але законодавство та практику все ще потрібно привести у відповідність до Європейської конвенції з прав людини та прецедентного права Європейського суду з прав людини.

- Серйозне відставання продовжувалося щодо **свободи вираження поглядів**. Законодавство та його імплементація, особливо положення щодо національної безпеки та боротьби з тероризмом, продовжували суперечити Європейській конвенції з прав людини та іншим міжнародним стандартам і розходитися з прецедентним правом ЄСПЛ. На поширення опозиційних голосів та свободу вираження поглядів негативно вплинули посилення тиску та обмежувальні заходи.

- У сфері **свободи зібрань та асоціацій** відбулося подальше серйозне відставання у світлі періодичних заборон та надмірного застосування сили під час мирних демонстрацій, розслідування, адміністративних штрафів та судового переслідування демонстрантів за звинуваченнями в діяльності, пов'язаній з тероризмом. Законодавство та його виконання не відповідають Конституції Туреччини, європейським стандартам чи міжнародним конвенціям. Права найбільш знедолених груп та осіб, які належать до меншин, потребують кращого захисту.

- Щодо політики **міграції та надання притулку** Туреччина досягла певного прогресу. Після інцидентів у березні 2020 року, коли Туреччина активно заохочувала мігрантів і біженців йти наземним шляхом до Європи через Грецію, ситуація зрештою деескалувала. Було досягнуто певного прогресу у посиленні нагляду та захисту східного сухопутного кордону. Заява ЄС-Туреччина від березня 2016 року продовжувала давати результати і Туреччина продовжувала відігравати ключову роль у забезпеченні

ефективного управління міграційними потоками вздовж східно-середземноморського маршруту.

- Все більш наполеглива **зовнішня політика** Туреччини продовжувала суперечити пріоритетам ЄС у рамках Спільної зовнішньої політики і політики безпеки, зокрема через підтримку військових дій на Кавказі, в Сирії та Іраку. Хоча інституційна база, що забезпечує участь Туреччини в Спільній зовнішній політиці і політиці безпеки та Спільній політиці безпеки та оборони існує, Туреччина зберегла дуже низький рівень узгодженості – близько 14 відсотків.

- ЄС неодноразово наголошував на необхідності Туреччини поважати суверенні права держав-членів ЄС, які включають укладання двосторонніх угод, розвідку та експлуатацію їхніх природних ресурсів **відповідно до acquis ЄС** та міжнародного права, включаючи Конвенцію ООН про морський закон. Туреччина повинна однозначно взяти на себе зобов'язання щодо добросусідських відносин, міжнародних угод і мирного вирішення спорів відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, звертаючись у разі необхідності до Міжнародного Суду.

- Туреччина не змогла забезпечити повну та недискримінаційну імплементацію Додаткового протоколу до Угоди про асоціацію між ЄС та Туреччиною та усунути всі перешкоди для вільного руху товарів, включаючи обмеження на пряме транспортне сполучення з Кіпром. Не було досягнуто прогресу в нормалізації двосторонніх відносин з Республікою Кіпр, а неформальні переговори у квітні 2021 року не проклали шлях для відновлення офіційних переговорів.

- Що стосується **економічної сфери**, то турецька економіка добре розвинена, але не досягла прогресу за звітний період і зберігаються серйозні занепокоєння щодо її функціонування. Влада ухвалила значний і широкий спектр заходів для підвищення внутрішнього попиту та пом'якшення економічних наслідків пандемії COVID-19. У результаті економіка швидко відновилася після кризи, досягнувши докризового рівня вже в третьому кварталі 2020 року. На тлі сильної реакції політики на кризу слабкість інституційної та політичної координації підірвала довіру та ефективність дій влади в силу чого посилюється дисбаланс. Грошово-кредитна політика посилюється восени 2020 року, але раптове звільнення голови центрального банку в березні 2021 року лише через чотири місяці після його призначення сколихнуло нестабільність фінансового ринку та поставило під сумнів прагнення влади знизити інфляцію.

- **Інституційне та регуляторне середовище** ще більше ослабло і є постійні проблеми з передбачуваністю, прозорістю та виконанням нормативних актів. Вихід з ринку залишався дорогим і повільним. Неформальний сектор скоротився під час кризи, але все ще становить значну частину економіки. Втручання держави в механізми встановлення цін зберігається.

- Туреччина має хороший рівень підготовки у досягненні спроможності впоратися з **конкурентним тиском і ринковими силами** в ЄС. Незважаючи на певний прогрес, досягнутий у покращенні доступу до освіти, невідповідність між системою освіти та потребами ринку праці зберігається. Витрати на дослідження та розробки продовжували зростати повільними темпами, але залишалися значно нижчими від цільового показни-

ка уряду. Завдяки сприятливим умовам фінансування та пільговому кредитуванню інвестиційна активність відновилася у 2020 році. Було досягнуто прогресу у диверсифікації поставок енергії та розвитку сектору відновлюваної енергетики.

- Що стосується **здатності брати на себе зобов'язання щодо членства**, приведення Туреччини до *acquis* ЄС було дуже обмеженим і проводилося на досить тимчасовій основі.

- Кластер **внутрішнього ринку** є ключовим для функціонування Митного союзу та інтеграції Туреччини в єдиний ринок ЄС. Туреччина досягла хорошого рівня підготовки у питанні вільного руху товарів. Незважаючи на те, що Туреччина продовжувала узгоджуватися з технічним законодавством ЄС у рамках “нового та глобального підходу”, технічні бар'єри в торгівлі залишаються, що заважає належному функціонуванню Митного союзу.

- У кластері, присвяченому **конкурентоспроможності та інклюзивному зростанню**, відбулося відставання переважно у розділах, пов'язаних з економікою. Особливо це стосувалося підприємницької та промислової політики, головним чином через те, що Туреччина вжила заходів, несумісних із принципами промислової політики ЄС, а також економічної та монетарної політики, що відображало посиленій політичний тиск на центральний банк. У сфері соціальної політики та зайнятості також спостерігалося відставання, пов'язане з обмеженням прав профспілок, відсутністю справжнього соціального діалогу та стійким рівнем неформальної економічної діяльності.

- Що стосується кластеру **Зеленого порядку денного та сталі комунікації**, Туреччина помірно підготовлена до транспортної та енергетичної політики. Вона досягла певного прогресу в енергетичних і транспортних мережах, продовжуючи будівництво залізничної лінії Халкалі-Капікуле, що з'єднує кордон Болгарії зі Стамбулом. Туреччина має певний рівень підготовки в сфері екологічних та кліматичних змін і стикається з критичними екологічними та кліматичними проблемами, як щодо запобігання, так і адаптації.

- Щодо кластеру, що охоплює **ресурси, сільське господарство та цілісність**, Туреччина досягла певного рівня підготовки у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій. Проте протягом звітної періоду відбулося відставання, оскільки аграрна політика Туреччини відрізнялася від основних принципів спільної аграрної політики ЄС.

- Туреччина помірно підготовлена у сфері **зовнішніх відносин**, зокрема через постійні відхилення від Єдиного митного тарифу та спільної комерційної політики. За звітний період вона досягла обмеженого прогресу, коли після угоди ЄС та Великобританії успішно уклала торговельну угоду з Великобританією. Туреччина має певний рівень підготовки у сфері зовнішньої політики, політики безпеки та оборони. У рамках політичного діалогу щодо зовнішньої політики та політики безпеки відбулося відставання, оскільки все більш наполеглива зовнішня політика Туреччини стикалася з пріоритетами ЄС у рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Ключові дати в євроінтеграційному процесі Туреччини:

Вересень 1959 – Туреччина подає заявку на вступ до Європейського економічного співтовариства (ЕЕС).

Вересень 1963 – підписання Угоди про асоціацію, спрямованої на посилення економічного співробітництва та створення Митного союзу між Туреччиною та ЕЕС.

Квітень 1987 – Туреччина подає офіційну заявку на членство в Європейському економічному співтоваристві.

Січень 1995 – Угода ЄС-Туреччина про створення Митного союзу.

Грудень 1999 – Європейська Рада визнає Туреччину країною-кандидатом.

Грудень 2004 – Європейська Рада погоджується розпочати переговори про вступ з Туреччиною.

Жовтень 2005 – початок переговорів про вступ.

Грудень 2006 – Рада вирішує, що вісім глав переговорів не можуть бути відкриті і жодна глава не може бути закрита, доки Туреччина не виконає свої зобов'язання щодо повного, недискримінаційного виконання додаткового протоколу до Угоди про асоціацію.

Грудень 2013 – паралельно з початком діалогу щодо лібералізації в'їзного режиму підписана угода про реадмісію між ЄС та Туреччиною.

Жовтень 2014 – Угода про реадмісію між ЄС та Туреччиною набуває чинності.

Березень 2015 – ЄК та Туреччина розпочинають енергетичний діалог на високому рівні.

Травень 2015 – ЄК та Туреччина домовилися модернізувати 20-річну Угоду про Митний союз та посилити двосторонні торговельні відносини ЄС-Туреччина.

Листопад 2015 – з нагоди зустрічі лідерів ЄС-Туреччина обидві сторони домовилися про активізацію Спільного плану дій, спрямованого на припинення нелегальної міграції з Туреччини до ЄС, у повній відповідності з ЄС та міжнародними стандартами.

Січень 2016 – відбувся політичний діалог на високому рівні між ЄС та Туреччиною та діалог на високому рівні з питань енергетики.

Березень 2016 – ЄС і Туреччина домовилися про спільну заяву на основі Плану спільних дій від листопада 2015 року.

Квітень 2016 – відбувся перший економічний діалог на високому рівні між ЄС та Туреччиною; опубліковано перший звіт про виконання Заяви ЄС-Туреччина від 18 березня 2016 року.

Травень 2016 – опубліковано третій звіт про прогрес Туреччини у виконанні вимог її дорожньої карти лібералізації в'їзного режиму.

Грудень 2016 – ЄК ухвалила рекомендацію щодо початку переговорів з Туреччиною щодо модернізації Митного союзу.

Травень 2017 – у Брюсселі проходить зустріч лідерів ЄС-Туреччина.

Листопад 2017 – відбувся перший діалог високого рівня ЄС-Туреччина з питань транспорту.

Грудень 2017 – відбувся економічний діалог на високому рівні між ЄС та Туреччиною.

Березень 2018 – у Варні (Болгарія) проходить зустріч лідерів ЄС-Туреччина.

Червень 2018 – Рада з загальних питань вирішує, що переговори про вступ Туреччини фактично зайшли в глухий кут і не можна розглядати можливість відкриття чи закриття додаткових глав через те, що Туреччина все більше віддаляється від Європейського Союзу.

Листопад 2018 – в Анкарі відбувається політичний діалог на високому рівні між ЄС та Туреччиною.

Грудень 2018 – в Анкарі відбулося 78-е засідання спільного Парламентського комітету ЄС-Туреччина.

Січень 2019 – діалог на високому рівні між ЄС та Туреччиною з питань транспорту проходить у Брюсселі.

Лютий 2019 – економічний діалог на високому рівні між ЄС та Туреччиною проходить у Стамбулі.

Березень 2019 – у Брюсселі проходить 54-та Рада асоціації ЄС-Туреччина.

Листопад 2019 – ЄС ухвалює основу для цілеспрямованих заходів проти Туреччини через її незаконну бурову діяльність у Східному Середземномор'ї.

Березень 2020 – у Брюсселі відбулася зустріч лідерів ЄС-Туреччина.

Липень 2020 – ЄС виділяє додаткові 485 мільйонів євро для продовження двох провідних гуманітарних програм ЄС на підтримку біженців у Туреччині, а також 6 мільярдів євро з Механізму для біженців.

Квітень 2021 – голови Європейської Ради та ЄК зустрічаються з президентом Туреччини в Анкарі.

Березень 2021 – Європейська Рада вітає деескалацію у Східному Середземномор'ї та висловлює готовність ЄС поетапно, пропорційно та оборотно співпрацювати з Туреччиною, щоб посилити співпрацю в низці сфер, що становлять спільний інтерес.

Червень 2021 – ЄК пропонує виділити 3 мільярди євро додаткової допомоги сирійським біженцям і приймаючим громадам у Туреччині.

Вересень 2021 – діалог на високому рівні ЄС-Туреччина з питань клімату проходить у Брюсселі.

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ОТРИМАННЯ СТАТУСУ КАНДИДАТА НА ЧЛЕНСТВО В ЄС

Першим базовим документом, що визначав основи співробітництва між Україною та ЄС стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16 червня 1994 року. Документом було окреслено основи співробітництва між Україною та ЄС. Визначаючи цілі такого співробітництва, говорилось, по-перше, про зміцнення та розширення зв'язків між сторонами Угоди, а по-друге, про встановлення між сторонами Угоди партнерства та співробітництва.

Отримання статусу повноцінного члена ЄС як стратегічна мета України була вперше задекларована Президентом України у 2005 році. **13 січня 2005 року** Європейський Парламент практично одногослоно прийняв постанову про наміри Європейського Парламенту щодо наближення позицій з Україною щодо членства.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію), ратифікована Верховною Радою України 16 вересня 2014 року, замінила Угоду про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами членами від 16 червня 1994 року, визначивши оновлені пріоритети.

16 вересня 2014 року Європейський парламент ратифікував Угоду про асоціацію синхронно з Верховною Радою України. Метою Угоди про асоціацію стало створення зони поглибленої та всеосяжної вільної торгівлі між Україною та ЄС, посилення співробітництва у політичній і економічній сферах, доступ українських суб'єктів підприємницької діяльності до внутрішнього ринку ЄС, а також адаптація українського законодавства до права ЄС. Угода про асоціацію стала важливим кроком на шляху наближення до наступного етапу – укладення договору про вступ до ЄС.

21 лютого 2019 року, підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, у преамбулі Основного Закону, трьох статтях та перехідних положеннях Конституції України було закріплено норми щодо стратегічного курсу України на набуття членства в ЄС та в НАТО³.

Створення інституційних механізмів реалізації державної політики європейської інтеграції України відбувалося від початку співпраці України та ЄС, однак остаточно сформувалося після ратифікації Угоди про асоціацію.

Україна прагне повної інтеграції та вступ до ЄС і на сьогодні в Україні діє інституційний механізм координації формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції. **У 2014 році** у складі Секретаріату Кабінету Міністрів України створено **Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції** (далі – Урядовий офіс), який здійснює організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів України у сфері європейської інтеграції.

1. Угода про асоціацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text>

3. Урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2017-%D0%BF#n11>

Урядовий офіс наділений особливими повноваженнями у сфері євроінтеграції, у тому числі проводить експертизу проектів актів на предмет їхньої відповідності зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС (acquis), координує узгодженість державної політики з євроінтеграційними зобов'язаннями, відповідає за планування євроінтеграційної діяльності, аналізує залучення і використання міжнародної допомоги, спрямованої на підтримку європейської інтеграції тощо.

Разом з тим, **у 2014 році** у рамках реформи державного управління було запроваджено **інститут заступників міністрів з питань європейської інтеграції**,¹ який в межах компетенції спрямовує діяльність міністерства у сфері європейської інтеграції України. Заступники міністрів є членами Урядового комітету з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Водночас, у структурі міністерств утворено **директорати з питань стратегічного планування та європейської інтеграції**,² до повноважень яких відносяться питання щодо виконання завдань, пов'язаних із стратегічним плануванням діяльності міністерства та координації в межах компетенції діяльності щодо європейської інтеграції, співробітництва з міжнародними організаціями та міжнародними фінансовими інституціями. Сьогодні євроінтеграційні підрозділи міністерств координують внутрішнє узгодження позицій галузевих підрозділів перед винесенням проєктів рішень на міжвідомче погодження, здійснюють на рівні міністерства моніторинг виконання Угоди, інформують заступників міністрів з питань європейської інтеграції про потенційні проблеми та пропонують шляхи їхнього вирішення.

Самостійні структурні підрозділи з питання європейської інтеграції створені не у всіх центральних органах виконавчої влади. У деяких центральних органах виконавчої влади функції здійснюють одночасно декілька структурних підрозділів, у деяких спеціальні структурні підрозділи не передбачені, а відповідні функції покладено як додаткові на інші структурні підрозділи (у тому числі і на структурні підрозділи з питань міжнародного співробітництва).

Крім того, **у 2016 році** запроваджено новий інститут – посаду **Вице-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції**, який політично спрямовує євроінтеграційну діяльність міністрів та допомагає подолати розбіжності між ними. Зокрема, до його компетенції належать питання координації діяльності центральних органів виконавчої влади та інших державних органів у сфері європейської інтеграції та представлення позиції України у відносинах з ЄС.

Вице-прем'єр-міністр України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції очолює Урядовий комітет з питань європейської, євроатлантичної інтеграції, міжнародного співробітництва та регіонального розвитку, який попередньо розглядає проєкти актів, що за експертним висновком Секретаріату Кабінету Міністрів не відповідають зобов'язанням у сфері євроінтеграції або праву ЄС (acquis).

Уквітні 2022 року Україна отримала **опитувальник ЄК для формування Висновку про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС**. Опитувальник складається з двох частин (перша частина опитувальника є аудитом держави на відповід-

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 501-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2014-%D1%80#Text>

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2005 р. № 179 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-%D0%BF#Text>

ність політичним та економічним критеріям членства в ЄС, друга частина - надає оцінку відповідності національного законодавства європейському (*acquis communautaire*).

Починаючи з 1993 року, відколи були сформовані Копенгагенські критерії, для вступу до ЄС кожна країна мала дати відповіді ЄС наскільки вона відповідає цим критеріям. Копенгагенські критерії охоплюють політичну й економічну сфери, а також відповідність актам права ЄС та можливість країни-кандидата їх імплементувати. Політичні критерії – це демократія та верховенство права. Економічні критерії – це ринкова економіка.

Опитувальник вимагав детальних відповідей про рівень наближення України до законодавства ЄС та включав плани досягнення стандартів ЄС, якщо деякі нормативно-правові акти ще не прийняті. Україна передала заповнену **першу частину опитувальника 18 квітня, другу частину - 09 травня**.

17 червня 2022 року Колегія ЄК офіційно рекомендувала надати Україні статус кандидата на вступ в ЄС. У документі ЄК окремо уточнюється перелік вимог до України, які мають бути виконані. ЄК відстежуватиме прогрес України у виконанні цих кроків і звітуватиме про них разом із детальною оцінкою країни до кінця 2022 року.

23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС. За надання Україні кандидатства проголосували представники усіх 27 країн ЄС.

Подальша підготовка до членства в ЄС передбачатиме завершення всеохопної трансформації всіх сфер та створення умов, які спрямовані на захист кожного громадянина та бізнесу, що відповідає основоположним принципам ЄС та його законодавству. На цьому шляху Україну постійно підтримуватиме ЄК, надаючи необхідну консультаційну, фінансову та іншу допомогу, яку буде направлено на трансформацію суспільства, правової системи та економіки на шляху до членства в ЄС.

Окрім того, статус кандидата відкриває можливість отримання фінансової допомоги. Для України буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються для вступу до ЄС (Інструмент передвступної допомоги, IPA). Така допомога може надаватись через гранти, інвестиції або як технічна допомога. Кандидатство також відкриває для України участь у програмах та ініціативах ЄС.

Наразі, після отримання статусу кандидата, ЄК визначає для України основні складові та пропозиції для переговорів, які також мають бути одностайно схвалені Європейською Радою. Основою для переговорів є 35 розділів опитувальника, згрупованих у шість основних кластерів: основоположні принципи; внутрішній ринок; конкурентоспроможність; зелений порядок денний; ресурси, сільське господарство, єдність; зовнішні зв'язки. Отриманий Україною статус кандидата на членство в ЄС передбачає широкомасштабну роботу державних органів щодо швидкої та ефективної реалізації визначених реформ.

Наразі дуже важливим питанням є наявність відповідного кадрового потенціалу для забезпечення належної роботи державних органів після отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС. З метою посилення інституційної спроможності та підвищення кадрового потенціалу державних органів необхідно забезпечити реалізацію низки заходів, зокрема:

- проведення аналізу інституційної спроможності та кадрового складу дер-

жовних органів, відповідальних за виконання завдань у сфері європейської інтеграції;

- на основі результатів проведеного аналізу забезпечити удосконалення інституційного механізму взаємодії державних органів з метою забезпечення фахівцями високого рівня професіоналізму, здатних компетентно і відповідально виконувати завдання, пов'язані з реалізацією державної політики європейської інтеграції України;
- проведення аналізу потреб у професійному навчанні кадрового складу державних органів, відповідальних за виконання завдань у сфері європейської інтеграції;
- розробка програм підвищення кваліфікації та організація навчань для заступників міністрів, державних службовців державних органів, відповідальних за виконання завдань у сфері європейської інтеграції з питань імплементації інституційних змін законодавчої бази після отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС;
- розробка програм підвищення кваліфікації та організація навчань для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад з окремих питань державної політики європейської інтеграції України;
- широке ознайомлення державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування з пріоритетами діяльності державних органів щодо отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС, в тому числі проведення інформаційних кампаній, комунікативних заходів тощо.

Реалізація вищезазначених заходів може здійснюватись як за рахунок коштів державного бюджету, так і в рамках реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги.

Національне агентство України
з питань державної служби
вул. Прорізна, 15, м. Київ, Україна

zagal@nads.gov.ua
+38 (044) 279 57 90
www.nads.gov.ua

Центр адаптації державної служби
до стандартів Європейського Союзу
вул. Прорізна, 15, м. Київ, Україна

center@center.gov.ua
+38 (044) 278 36 44
www.center.gov.ua